

روزنامه هفت‌پدافند غیرعامل / آبان‌ماه ۱۴۰۱

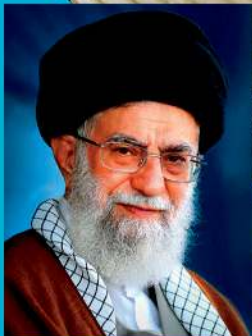
چشم‌بیداری

PDF Compressor Free Version

سازمان پدافند غیرعامل کشور
اداره پدافند غیرعامل دانشگاه اصفهان

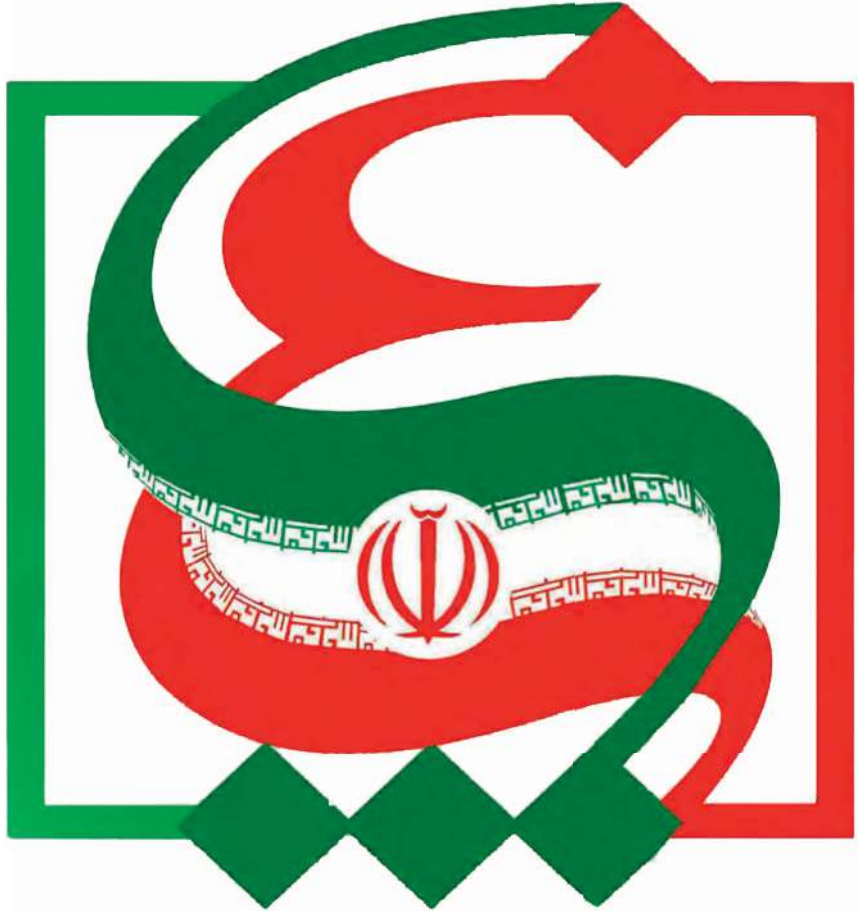

مصون‌سازی و پایداری کشور در برابر تهدیدات با پدافند غیرعامل

پدافند غیرعامل عنصری است پویا و متحرک،
لذا باید همواره در صدر تلاش‌های علمی و پژوهشی قرار گیرد.

موضوع پدافند غیرعامل در جهان هستی از قدمتی به اندازه تاریخ زندگی انسان برخوردار است. انسان‌های اولیه برای در امان ماندن از خطر تهاجم حیوانات و تهدیدات پیرامونی خود به غارها، بالای درختان و دیگر مأمن‌های طبیعی پناه می‌بردند. با تمدن شدن تدریجی جوامع بشری و شکل‌گیری زندگی شهری، احساس نیاز به امنیت بیشتر گردید و جوامع شهری برای ایجاد امنیت و حفاظت شهر از تهاجم دشمنان، اقدام به ساخت واحداث دژها، قلعه، حصار، خندق، دیوارها و موانع دفاعی در پیرامون شهرها نمودند. در این راستا در طول تاریخ بشری، تسلیحات تهاجمی و به تبع آن اقدامات دفاعی نیز شاهد تغییر و تحول چشمگیری بوده و این پیشرفت کماکان ادامه یافته و فرایند و روندی اجتناب‌ناپذیری به خود گرفته است. در طول چند هزار سال تاریخ تمدن بشری صرفاً ۲۸۶ سال بدون جنگ و خونریزی بوده و کشورهای استعمارگر و قدرتمند به بهانه‌های مختلف موجب بروز جنگ‌ها، تخریب و غارت زیرساخت‌های تولیدی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، دفاعی و کشتار و آواره شدن انسان‌های بی‌شماری گردیده‌اند به طوری که تنها در طول ۴۵ سال، از سال ۱۹۴۵ تا سال ۱۹۹۰ میلادی فقط سه هفته بدون جنگ و خونریزی بوده است. گفتمانی است در دو دهه گذشته ۱۰ جنگ عمده پیرامون حریم سرزمینی کشور ما از جمله جنگ اول و دوم خلیج فارس (۱۹۹۱ و ۲۰۰۳)، جنگ ۷۹ روزه یوگسلاوی (۱۹۹۹)، جنگ تحمیلی ۸ ساله ایران و عراق، جنگ افغانستان (۲۰۰۳)، جنگ ۳۳ روزه لبنان و جنگ‌های ۲۲ روزه، ۸ روزه و ۵۰ روزه اخیر رژیم صهیونیستی علیه مردم مظلوم و قهرمان غزه، جنگ تروریستی گروه‌های تکفیری داعش علیه دو کشور سوریه (۵ ساله اخیر) و عراق در سال (۲۰۱۵) و جنگ یمن در یک سال گذشته اتفاق افتاده و کماکان ادامه دارد و با شکل‌دهی مرموزانه و فریبکارانه گروه ائتلاف به رهبری آمریکا و کشورهای مرتجع منطقه به بهانه مقابله با تروریست‌ها، ماهیت پیچیده‌تری به خود گرفته است. علی‌ای حال با توجه به اجتناب‌ناپذیر بودن جنگ‌ها به عنوان یک پدیده اجتماعی پایدار، وقوع جنگ‌ها و منازعات دیگری در جهان اسلام براساس مطامع و اهداف استعمارگرانه و هژمونی سلطه‌گرایانه بلوک غرب دور از انتظار نبوده و بسیار محتمل می‌باشد. ضمن آنکه هیچ نشانه‌ای نیز از پایان قریب‌الوقوع جنگ‌ها و مناقشات و درگیری‌های مسلحانه و سایر تهدیدات در قرن حاضر دیده نمی‌شود. دشمنان قسم خورده جمهوری اسلامی ایران با وجود ناکامی‌های پی‌درپی خود هیچ‌گاه دست از کینه‌ورزی و عداوت برنداشته و هدفی جز نابودی حاکمیت، استقلال، کبان و هویت ایرانی-اسلامی ندارند.

پدافند غیرعامل در یک نگاه

وظیفه خطیر و حیاتی مادر دنیای پر چالش مملو از منازعات و مناقشات، مصون سازی کشور از طریق بالا بردن قدرت بازدارندگی، ارتقاء پایداری و آستانه مقاومت ملی، مصون سازی و کاهش آسیب پذیری زیرساخت های حیاتی، حساس و مهم و تسهیل مدیریت بحران در برابر تهدیدات متنوع فراروی، پیرامونی و فضای سرزمینی نظام جمهوری اسلامی ایران می باشد. اقدامات پدافند غیر عامل در این راستا نقش و جایگاهی حیاتی را در حفظ زیرساخت ها و امنیت ملی کشور ایفا نموده و به عهده دارد.

واکاوی پدافند غیر عامل و ملاحظات قابل تعمق آن تعریف پدافند غیر عامل

از نظر واژه شناسی، واژه پدافند از دو جزء «پد» (و افند) تشکیل شده است. در فرهنگ و ادب فارسی «پاد» یا «پد» پیشوندی است که به معنای ضد و متضاد بوده و هر گاه قبل از واژه ای قرار گیرد معنای آن را معکوس می نماید. واژه افند نیز به مفهوم جنگ، جدال، تهاجم، حمله و پیکار است. در این راستا پدافند که هم تراز با واژه «دفاع» می باشد شامل اقداماتی است که جهت مقابله با حمله و تهاجم دشمن انجام می شود که شامل انواع و اقسام اقدامات دفاعی از جمله «پدافند غیر عامل» و «پدافند عامل» می باشد در پدافند غیر عامل جهت مقابله با تهاجم و تهدیدات دشمن بدون استفاده از تسلیحات تهاجمی یا دفاعی و با استفاده از مجموعه ای از اقدامات و تمهیدات تدافعی، موجب کاهش آسیب پذیری تأسیسات، تجهیزات و نیروی انسانی می گردد. در صورتی که در «پدافند عامل» جهت مقابله با تهاجم و تهدیدات دشمن و دفع تهدیدات وی از انواع و اقسام تسلیحات دفاعی نظیر توپ، موشک، تانک، هواپیماهای شکاری، بمب افکن، رزمناو، زیر دریایی و... استفاده می شود.

کوتاه ترین تعریف پدافند غیر عامل، «دفاع بدون سلاح» می باشد. مجمع تشخیص مصلحت نظام در راستای سیاست های کلی نظام در سند چشم انداز ۲۰ ساله کشور، پدافند غیر عامل را به شرح ذیل تعریف نموده است: «مجموعه اقدامات غیر مسلحانه ای که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری، تداوم فعالیت های ضروری، ارتقاء پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می شود».

حوزه مسئولیتی تهدیدات فراروی پدافند غیر عامل

تهدیدات ذی ربط پدافند غیر عامل شامل تهدیدات نظامی و تهدیدات سایبری، زیستی (انسان، دام، کشاورزی، مواد غذایی و دارویی، آب، محیط زیست و منابع طبیعی)، پرتوی، شیمیایی و اقتصادی و طیف جدیدی از تهدیدات مردم محور می باشد که سیاست گذاری، هدایت و برنامه ریزی مقابله با تهدیدات یاد شده در قرارگاه های (پدافند سایبری، پدافند زیستی، پدافند پرتوی، پدافند شیمیایی و پدافند اقتصادی، پدافند مردم محور و پدافند کالبدی) تشکیلاتی سازمان پدافند غیر عامل کشور انجام می پذیرد، برخی از قرارگاه های یاد شده در سطوح استانی هم تشکیل شده و در حال فعالیت می باشند.

مقابله با تهدیدات طبیعی (زلزله، سیل، آتشفشان، خشک سالی، سرما و...) که جزء حوادث غیر مترقبه می باشند

در حوزه مسئولیتی سازمان مدیریت بحران کشور وابسته به وزارت کشور می باشد و در حوزه مسئولیتی سازمان پدافند غیر عامل کشور قرار نمی گیرند.

سابقه تشکیل سازمان پدافند غیر عامل کشور و شرح کلی ساختاری، مأموریتی و مسئولیتی آن

سازمان پدافند غیر عامل کشور در سال ۱۳۸۲ و بر اساس فرمان مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) تشکیل گردید. در سال ۱۳۹۰ به دلیل اهمیت پدافند غیر عامل و لزوم ترویج فرهنگ پدافند غیر عامل در آحاد مردم و جامعه و همچنین فعال سازی توانایی های موجود در کشور و به میمنت سالروز صدور فرمان تشکیل کمیته (سازمان پدافند غیر عامل) هشتم آبان ماه هر سال به عنوان روز پدافند غیر عامل تعیین و این روز پس از تأیید مقام معظم رهبری در مورخ ۱۳۸۱/۹/۹ در تقویم کشوری درج و به کلیه وزارتخانه ها، دستگاه ها و سازمان های نظامی و غیر نظامی ابلاغ گردید. برابر ماده (۱) اساسنامه سازمان پدافند غیر عامل کشور مورد تأیید مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) و مصوب ستاد کل نیروهای مسلح، سازمان پدافند غیر عامل کشور، یک سازمان (نهاد) حاکمیتی (لشکری و کشوری) می باشد و دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی و اداری هم تراز با وزرا به لحاظ ساختاری (به مثابه یک نیرو) بوده و در تابعیت ستاد کل نیروهای مسلح و در چارچوب و در جهت تحقق تدابیر منویات و سیاست های ابلاغی مقام معظم رهبری، قوانین نیروهای مسلح و سایر قوانین و مقررات مربوط کشور اداره می گردد. رئیس سازمان به عنوان بالاترین مقام اجرایی و نماینده قانونی سازمان بنابر پیشنهاد رئیس ستاد کل نیروهای مسلح و با توسعه و با حکم مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا

وضعیت حال حاضر پدافند غیر عامل در کشور

در پرتو هدایت و رهنمودهای مستمر حکیمانه مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) و مساعدت و هماهنگی ستاد کل نیروهای مسلح ج.ا.ا و برنامه ریزی، تلاش و تدبیر مسئولین، مدیران، کارشناسان و کارکنان سازمان پدافند غیر عامل کشور و همکاری وزارتخانه ها و دستگاه های اجرایی و استانی و حمایت های قوه مجریه، پدافند غیر عامل کشور ضمن عبور از گردنه های سخت و بعضاً دشوار، نسبت به گذشته شاهد اقدامات و تحولات مهم و پیشرفت و نوآوری قابل توجهی در کاهش آسیب پذیری زیرساخت های ملی و مراکز حیاتی، حساس و مهم کشور، ارتقاء پایداری ملی، تسهیل مدیریت بحران و ایجاد بازدارندگی در برابر تهدیدات فراروی گردیده است که به هیچ وجه به آن راضی قانع نبوده و نسبت به آینده تا مصونیت سازی مجموعه پیکره کشور، خود را موظف و متعهد به برداشتن گام های تکمیلی مستمر تا حصول اهداف راهبردی، عملیاتی و اجرایی پدافند غیر عامل می دانیم.

منصب می گردد. محل استقرار اصلی سازمان در تهران و شعب اصلی آن در مراکز استان ها می باشد و برای انجام مأموریت های خود نسبت به تشکیل بساختارها و واحدهای سازمانی مشابه هم تراز مورد نیاز در استان ها و دستگاه های اجرایی اقدام می نماید.

برابر ماده (۶) اساسنامه سازمان، مأموریت آن شامل سیاست گذاری، برنامه ریزی، هدایت، سازماندهی، نظارت و اجرای موضوع پدافند غیر عامل و دفاع غیر نظامی در چارچوب و در جهت تحقق سیاست های ابلاغی و فرامین حضرت امام خامنه ای و قوانین موضوعی کشور از طریق فرهنگ سازی و آموزش عمومی و تخصصی، آمادگی و ارتقاء مقاومت ملی، پایش تهدیدات، طبقه بندی و سطح بندی مراکز و حوزه ها، کاهش آسیب پذیری ها، نهادینه سازی اصول، الزامات و ملاحظات فنی مهندسی پدافند غیر عامل در ذات طرح و پروژه های ملی، استانی موضوعی کشور، تسهیل مدیریت بحران و تداوم کارکردهای ضروری کشور، صیانت و کمک به اداره مردم در راستای مصون سازی کشور در برابر انواع تهدیدات می باشد.

برابر ماده (۷) اساسنامه، ارکان سازمان شامل کمیته دائمی (شورای عالی)، رئیس سازمان و کمیته پدافند غیر عامل و دستگاه های اجرایی و استان های کشور می باشد.

بر اساس ماده (۸) اساسنامه، کمیته دائمی متشکل از رئیس ستاد کل نیروهای مسلح به عنوان رئیس، رئیس سازمان پدافند غیر عامل به عنوان دبیر و وزرای کشور و دفاع و معاون برنامه ریزی و نظارت بر اجرای ریاست جمهوری و رئیس کمیسیون امنیت ملی مجلس شورای اسلامی و یکی از معاونین ستاد کل نیروهای مسلح تشکیل می شود و مصوبات آن ها با ابلاغ دبیر کمیته دائمی در همه دستگاه های اجرایی لازم الاجرا می باشد.

پدافند غیر عامل موضوعی کلان و فراگیر و مرتبط با عرصه های متنوع مالی، اقتصادی، تولیدی، صنایع، ارتباطات و فناوری اطلاعات، رسانه ها، انرژی، امنیت غذایی، زیست، حمل و نقل، دفاعی و... می باشد.

وظایف عملیاتی سازمان پدافند غیر عامل کشور شامل موارد زیر می گردد.

۱- سازماندهی، طرح ریزی، هدایت و راهبری عملیات پدافندی مقابله با تهدیدات نوین دشمن

۲- هدایت و راهبری مقابله با تهدیدات نوین (سایبری، زیستی، پرتوی، شیمیایی و اقتصادی) با تشکیل و سازماندهی قرارگاه های پدافند غیر عامل در موضوعات مرتبط با تهدید

۳- هدایت و راهبری و مدیریت و کنترل سامانه های مرتبط با پدافند غیر عامل کشور در برابر تهدیدات نوین

۴- ارتقاء آمادگی دستگاه های اجرایی برای تداوم چرخه تولید و خدمات در مقابله با انواع تهدیدات

۵- به کارگیری ظرفیت ها و منابع کشور در حوزه های مختلف برای انجام تهدیدات لازم پدافند غیر عامل

۶- فرهنگ سازی و آماده سازی دستگاه های اجرایی و استان های کشور برای کمک و اداره و هدایت مردم در شرایط بحرانی

مسئولیت پدافند غیر عامل در دستگاه های اجرایی به عهده

انجام اقدامات پدافند غیر عامل برابر قوانین مصوب، شامل کلیه مراکز و زیرساخت‌های حیاتی، حساس و مهم می‌باشد که می‌بایست با اتخاذ تدابیر و برنامه‌ریزی‌های لازم توسط مسئولین دستگاه‌ها، سازمان‌ها و مراکز مربوطه انجام پذیرد.

آموزش و فرهنگ‌سازی

در راستای فرهنگ‌سازی و اجرای آموزش‌های عمومی و تخصصی پدافند غیر عامل و تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز، اقدامات قابل توجهی به شرح ذیل انجام گرفته است:

- تأسیس و راه‌اندازی چهار دانشکده و پژوهشکده پدافند غیر عامل در دانشگاه‌های معین (دانشگاه صنعتی مالک اشتر، دانشگاه امام حسین (ع)، دانشگاه علوم و فنون فراهی و دانشگاه دفاع ملی) با ۱۷ گرایش تخصصی در مقطع کارشناسی ارشد و چهار گرایش تخصصی مدیریت راهبردی پدافند غیر عامل و دفاع سایبری در مقطع دکترا
- فارغ التحصیلی ۲۲۰ نفر در گرایش‌های مختلف مقطع کارشناسی ارشد و ۵۰ نفر در مقطع تحصیلی دوره دکترا
- تعداد ۱۳۰۰ دانشجوی در حال تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد
- تأسیس و راه‌اندازی مرکز مطالعات راهبردی پدافند غیر عامل در سال ۱۳۹۰
- طراحی، برنامه‌ریزی و اجرای آموزش‌های عمومی، تخصصی، تربیت مربی و تشکیل کارگاه‌های آموزشی هزار نفر از مدیران و کارشناسان سطوح عالی، میانی، اجرایی در سطوح وزارتی و استانی

فراز‌هایی از رهنمودهای مقام معظم رهبری

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با عنایت به اهمیت پدافند غیر عامل در ارتقاء امنیت ملی، رهنمودهای عدیده‌ای را به مناسبت‌های مختلف ارائه فرمودند که به جهت اختصار چند مورد آن بیان می‌گردد:

- دفاع جزئی از هویت یک ملت زنده است. هر ملتی که نتواند از خود دفاع بکند زنده نیست. هر ملتی هم که به فکر دفاع از خود نباشد و خود را آماده نکند در واقع زنده نیست. هر ملتی که اهمیت دفاع را درک نکند به یک معنا زنده نیست. ما نمی‌توانیم چشم و قدرت تحلیل داشته باشیم، توطئه عمیق عندآمین استکبار علیه اسلام و انقلاب و نظام اسلامی را ببینیم در عین حال به فکر دفاع نباشیم (۶۸/۸/۲۹)
- شایسته است که همه طرح‌های بزرگ ملی از لحاظ ارتباط با وضعیت دفاعی کشور در آن مورد توجه قرار گیرد. اگر ما بخواهیم جاده، پل، سد، نیروگاه و فرودگاه بین‌المللی بسازیم باید بررسی شود که این کار از نقطه نظر دفاعی در چه وضعیتی قرار می‌گیرد.
- پدافند غیر عامل باید همانند شعلمای بلند شود. (۸۲/۹/۶)
- هر چه سازمان‌ها در دفاع غیر عامل کار کنند تا وقتی که همه موارد که رتوس آن مشخص شده است امن نشود، کافی نیست. (۸۴/۱۱/۲۷)
- امروز اهمیت پدافند غیر عامل قاعدتاً برای مسئولین بایست شناخته شده باشد. اهتمام شما کارها را پیش می‌برد. (۸۵/۱۲/۹)
- موضوع اقبال‌هم ابلاغ کرده‌ام و الان هم تأکید می‌کنم که باید تدابیر کارساز در باب پدافند غیر عامل را عملی کنید. دوم اینکه کشور باید بتواند ارائه تعرض دیگران را خنثی کند. یعنی از تحقق این تهدید پیشگیری کند و این هم به اقتدار نظامی برمی‌گردد. (۸۵/۱۲/۲۳)
- تا این دشمن وجود دارد، تهدید هست و تا تهدید هست، فکر و آمادگی دفاعی باید باشد.

با ظرفیت ۲۵۰ مگاواتی احداث و آن را در فضای سرزمینی یک استان در چند شهر توزیع و پراکنده می‌گردد. در این اقدام بدون آنکه از تسلیحات خاصی برای دفاع از نیروگاه حجیم و بزرگ ۲۵۰۰ مگاواتی استفاده نمایم به صورت غیر عامل با ایجاد پراکندگی میزان آسیب‌پذیری نیروگاه‌ها کاهش داده می‌شود. ضمن اینکه این اقدام موجب تحمل هزینه بیشتر به دشمن، سخت نمودن دسترسی وی به این مراکز و در نتیجه موجب افزایش بازدارندگی در آن‌ها می‌گردد.

هم‌پوشانی دفاع عامل (دفاع با سلاح) و دفاع غیر عامل (دفاع بدون سلاح) یک اصل قابل توجه می‌باشد. زیرا دفاع غیر عامل مکمل دفاع عامل و بالعکس دفاع غیر عامل مکمل دفاع عامل می‌باشد. مصداق عینی هم‌پوشانی پدافند غیر عامل و پدافند عامل در جنگ نابرابر ۵۱ روزه رژیم صهیونیستی جنایتکار کودک‌کش، استفاده توأمان مردم غزه از تونل‌های زیرزمینی دفاعی امن پرتاب موشک بوده است که با استقامت و پایداری کم‌نظیر دلاوران مردم غزه، موجب استمرار توانایی پرتاب موشک به اهداف و مراکز متعدد دشمن تا آخرین روزهای پایان جنگ و تحمیل خواسته‌های مردم قهرمان غزه به دشمن تا بن دندان مسلح و تحمیل شکست به وی بوده است.

پدافند غیر عامل مکمل پدافند ملی و همه‌جانبه کشور، صلح‌آمیزترین و اثربخش‌ترین روش دفاعی است که کاهش آسیب‌پذیری زیرساخت‌های ملی و مراکز حیاتی، حساس و مهم و پایداری ملی را به دنبال دارد و با سیاست‌های تنش‌زدایی تطابق دارد.

پدافند غیر عامل اصل است برای همیشه و ربطی به دور یا نزدیک بودن تهدیدات ندارد. بنابراین براساس تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) اگر در همه مراحل این احساس حضور می‌باشد آن شاءالله این کار بزرگ پدافند غیر عامل به بهترین وجهی پیش خواهد رفت.

رئیس دستگاه اجرایی و در استان‌ها به عهده استانداران می‌باشد.

- حوزه فعالیت سازمان پدافند غیر عامل کشور، شامل دستگاه‌های اجرایی، بخش خصوصی نهاد‌های عمومی غیردولتی و مردم‌نهاد، سازمان‌های کشوری و لشکری می‌باشد. توضیح اینکه در چارچوب دیپلماسی دفاعی کشور، خدمات پدافند غیر عامل با تصویب کمیته دائمی قابل تسری به سایر کشورها خواهد بود.

قلمرو اقدامات پدافند غیر عامل

انجام اقدامات پدافند غیر عامل برابر قوانین مصوب، شامل کلیه مراکز و زیرساخت‌های حیاتی، حساس و مهم (احداث شده، در حال بهره‌برداری، در حال احداث و توسعه آتی) می‌باشد که می‌بایست با اتخاذ تدابیر و برنامه‌ریزی‌های لازم توسط مسئولین دستگاه‌ها، سازمان‌ها و مراکز مربوطه انجام پذیرد.

اصول پدافند غیر عامل

پدافند غیر عامل دارای اصولی از قبیل مکان‌یابی و انتخاب عرصه‌های ایمن در جغرافیای کشور، ایجاد پراکندگی تمرکززدایی در توزیع عملکردها، مقاومت‌سازی و ایجاد استحکامات امن دفاعی و پناهگاهی، اقدامات فریب، استتار و نامرئی‌سازی، کوچک‌سازی، اعلام هشدار و خبر اولیه چندمنظوره‌سازی، متنوع‌سازی منابع، عمق‌بخشی لایه‌های دفاعی، جابه‌جایی و تحرک، صیانت از مردم و سرمایه انسانی و... می‌باشد. تمامی موارد یادشده دارای ماهیت غیر عملی می‌باشد، بدین مفهوم که بدون استفاده از سلاح، میزان آسیب‌پذیری (نیروی انسانی، تأسیسات و تجهیزات) را کاهش می‌دهد. برای مثال در پراکندگی و تمرکززدایی به‌جای احداث یک نیروگاه بزرگ ۲۵۰۰ مگاواتی در یک شهر، ۱۰ نیروگاه کوچک‌تر

اهم قوانین بالا دستی موجود

- ۱۲ تهیه طرح جامع پدافند غیر عامل در برابر سلاح‌های غیرمتعارف نظیر هسته‌ای، میکروبی و شیمیایی
- ۱۳ دو یا چند منظور کردن مستحذات، تأسیسات و شبکه‌های ارتباطی و مواصلاتی در جهت بهره‌گیری پدافندی از طرح‌های عمرانی و به‌ویژه در مناطق مرزی و حساس کشور
- ۱۴ فرهنگسازی و آموزش عمومی در زمینه به‌کارگیری اصول و ضوابط پدافند غیر عامل کشور در بخش دولتی و غیردولتی، پیش‌بینی مواد درسی در سطوح مختلف آموزشی و توسعه تحقیقات در زمینه پدافند غیر عامل
- ۱۵ رعایت طبقه‌بندی اطلاعات طرح‌های پدافند غیر عامل
- ۱۶ ممانعت از ایجاد تأسیسات پرخطر در مراکز جمعیتی و بیرون بردن این گونه تأسیسات از شهرها و پیش‌بینی تمهیدات ایمنی برای آن دسته از تأسیساتی که وجود آن‌ها الزامی است و ممانعت از ایجاد مراکز جمعیتی در اطراف تأسیسات پرخطر با تعیین حریم لازم
- ۱۷ حمایت لازم از توسعه فناوری و صنایع مرتبط مورد نیاز کشور در پدافند غیر عامل با تأکید بر طراحی و تولید داخلی
- ۱۸ به‌کارگیری اصول و ضوابط پدافند غیر عامل در مقابله با تهدیدات نرم‌افزاری و الکترونیکی و سایر تهدیدات جدید دشمن به‌منظور حفظ و صیانت شبکه‌های اطلاعاتی، مخابراتی و رایانه‌ای
- ۱۹ پیش‌بینی ساز و کار لازم برای تهیه طرح‌های مشترک ایمن‌سازی و ایجاد هماهنگی در سایر طرح‌ها و برنامه‌ها و مدیریت نهاد‌های مسئول در دو حوزه پدافند غیر عامل و حوادث غیر مترقبه در جهت هم‌افزایی و کاهش هزینه‌ها
- ۲۰ ایجاد مرکزی برای تدوین، طراحی، برنامه‌ریزی و تصویب اصول و ضوابط، استانداردها، معیارها، مقررات و آیین‌نامه‌های فنی پدافند غیر عامل و پیگیری و نظارت بر اعمال آن‌ها

- ۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- ۲ سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴
- ۳ سیاست‌های کلی نظام در حوزه خودکفایی دفاعی و امنیتی
- ۴ بند ۱۱ ماده ۲۱ قانون برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران
- ۵ مواد ۱۹۸، ۲۰۱، ۱۹۹ (بند ک)، ۲۱۵ و ۲۳۱ قانون برنامه پنج‌ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران
- ۶ بند ۱۰ ماده ۱ سند ملی آمایش سرزمین
- ۷ اساسنامه سازمان پدافند غیر عامل کشور
- ۸ سیاست‌های کلی نظام در حوزه پدافند غیر عامل (مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام) شامل ۱۳ بند:
- ۹ تأکید بر پدافند غیر عامل که عبارت است از مجموعه اقدامات غیر مسلحانه که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب‌پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، ارتقاء پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می‌گردد.
- ۱۰ رعایت اصول و ضوابط پدافند غیر عامل از قبیل انتخاب عرصه ایمن، برانگیزه‌سازی یا تجمیع حسب مورد، حساسیت‌زدایی، اختفا، استتار، فریب دشمن و ایمن‌سازی نسبت به مراکز جمعیتی و حائز اهمیت به‌ویژه در طرح‌های آمایش سرزمینی و طرح‌های توسعه آینده کشور
- ۱۱ طبقه‌بندی مراکز، اماکن و تأسیسات حائز اهمیت به حیاتی، حساس و مهم و روزآمد کردن آن در صورت لزوم
- ۱۲ تهیه و اجرای طرح‌های پدافند غیر عامل (با رعایت اصل هزینه‌فایده) در مورد مراکز، اماکن و تأسیسات حائز اهمیت (نظامی و غیر نظامی) موجود و در دست اجرا بر اساس اولویت‌بندی و امکانات حداکثر تا پایان برنامه ششم و تأمین اعتبار مورد نیاز

به دولت جمهوری اسلامی اعلام گردید من بعد کلیه وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها موظف گردند در اعتبارات عمرانی پروژه‌های حساس و مهم، اعتبار مورد نیاز دفاع غیر عامل را منظور نمایند. (۸۶/۱/۱۵)

وقتی این ملت تصمیم دارد که حرف زور را از هیچ کدام از قلدرها سرگردن بگیرد، مسلح دنیا به گوش نگیرد پس باید خودمان را آماده دفاع کنیم.

پدافند غیر عامل مثل مصونیت‌سازی بدن انسان است. از درون ما را مصون می‌کند. معنایش این است که ولو دشمن تهاجمی بکند و زحمتی هم بکشد و ضرب و زوری هم بزند اثری نخواهد کرد. این پدافند غیر عامل نتیجه‌اش این است.

پدافند غیر عامل یک اصل خواهد بود برای همیشه نه یک مقطع خاص. مسئله یک مسئله مستمر همیشگی است. بیندید چقدر مهم است که ما این حالت را در کل بیکره کشور و جامعه و دستگاه‌های مختلف به وجود بیاوریم. کاری کنید که همت ما فقط معطوف به این نباشد که دشمن را منصرف کنیم یا برای مقابله خودمان را آماده بکنیم، نه، کاری کنیم مصونیت را در خودمان به وجود بیاوریم این با پدافند غیر عامل تحقق پیدای کند بنابراین مسئله، مسئله بسیار مهمی است که بایستی راه بیفتد. (۹۱/۸/۷)

همه همت ما باید به این باشد که آنچنان ساخت درونی را مستحکم کنیم که دشمن احساس کند هر تیغی وارد بیاورد تیغش کند و به ضرر خودش تمام خواهد شد و هر گلوله‌ای بزند به طرف خودش کمانه خواهد شد.

مانمی توانیم چشم و قدرت تحلیل داشته باشیم، توطئه عمیق عناد امیز استکبار علیه اسلام و انقلاب و نظام اسلامی را ببینیم و در عین حال به فکر دفاع نباشیم.

ایستادگی نان را ادامه بدهید بدانید هیچ ملتی جز به وسیله ایستادگی و مبارزه نمی‌تواند شرف خود و هویت خود و استقلال خود را به دست بیاورد.

وقتی بنیه کشور قوی باشد، تأثیرات خصمانه دشمنان به حداقل می‌رسد.

دشمن را از لحاظ دشمنی باید به حساب آورد. یعنی مقابل او، او را حقیر نشمرد و در برابرش آماده بود و دفاع کرد.

اسناد بالادستی و الزامات قانونی

با تشکیل سازمان پدافند غیر عامل کشور در سال ۱۳۸۲ و اقدامات و پیگیری‌های لازم و مستمر خلاهای قانونی موجود، به تدریج توسط مجلس شورای اسلامی با درج چندین ماده قانونی در حوزه پدافند غیر عامل در برنامه‌های پنج ساله چهارم و پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران و سیاست‌های کلی نظام (توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام) به شرح ذیل وضع گردید. توضیح اینکه با عنایت به اهمیت پدافند غیر عامل و نقش و جایگاه آن در افزایش اقتدار و امنیت ملی و حفظ زیرساخت‌های حیاتی، حساس و مهم و اداره کشور در شرایط بحران ناشی از جنگ و سیال بودن و تغییر سریع ماهیت تهدیدات فراروی، خلاهای موجود قانونی می‌بایست همواره مورد توجه مسئولین محترم مجلس شورای اسلامی، دولت محترم و مجمع تشخیص مصلحت نظام قرار گرفته و با طرح و تدوین قوانین جامع، سازمان پدافند غیر عامل کشور را کماکان در محقق‌سازی اهداف، راهبردها و سیاست‌های تعریف شده باری و حمایت نمایند.

پیشرفته و توان همپایی سایر کشورها موجب گردیده است تا بحث پدافند به ویژه دفاع غیر عامل توسط کشورهای اخیر الذکر مورد توجه جدی قرار گیرد.

با نگرش به این که سلاح‌های کنترل از راه دور و پیشرفته جایگزین اکثر سلاح‌های سنتی گردیده‌اند و به عنوان مثال با فشار یک دکمه از فواصل دور می‌توان جان هزاران انسان را مورد تهدید جدی قرار داد توجه به امر پدافند، طبیعی جلوه می‌نماید.

استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی همانند استفاده رژیم بعثی از سلاح‌های شیمیایی در طول ۸ سال جنگ تحمیلی علیه جمهوری اسلامی و تجربه جنگ نفت، جنگ افغانستان، مناقشه یوگسلاوی و جنگ اخیر آمریکا علیه عراق لزوم توجه به مقوله دفاع، خصوصاً دفاع غیر عامل را مضاعف نموده است.

اقدامات دفاع غیر عامل شامل اصول اساسی و ملاحظات است که در اغلب کشورهایی جهان، این اصول و ملاحظات با کمی اختلاف پذیرفته شده‌اند ولی شیوه به کارگیری آن‌ها ابتکاری، هنرمندانه و خردمندانه است نه اینکه کلیشه‌ای باشد. به همین دلیل وسعت هر اصل به خلاقیت‌های فکری بشر و شرایط زمان و مکان بستگی دارد و بعضاً حد و مرزی برای این اصول نمی‌توان تعیین کرد. لذا در حد غیر قابل تصویری در نحوه به کارگیری اصول دفاع غیر عامل تنوع وجود دارد. در این مقاله سعی گردیده است پس از تبیین اصول و ملاحظات دفاع غیر عامل و موضوعات ذریبط، توصیه‌هایی چند در خصوص اقدامات دفاع غیر عامل ارائه شود.

پدافند عامل و غیر عامل چیست؟

اقدامات اساسی دفاع غیر عامل

اقدامات اساسی در تأمین دفاع غیر عامل شامل موارد ذیل می‌باشد که در تهیه طرح‌ها متناسب با مأموریت، وضعیت، موقعیت و شرایط زمانی و مکانی و رده سازمانی باید مورد استفاده و بهره برداری لازم قرار گیرد. در ابتدا فهرست وار اصول دفاع غیر عامل و ملاحظات آن را نام برده و سپس به تعریف هر یک از اصطلاحات می‌پردازیم.

- ۱ استتار (Camouflage)
- ۲ اختفا (Concealment)
- ۳ پوشش (Cover)
- ۴ فریب (Deception)
- ۵ تفرقه و پراکندگی (Separation and Dispersion)
- ۶ مقاوم سازی و استحکام (Hardening)
- ۷ اعلام خبر (Early Warning)
- ۸ مکان یابی (Site Selection)
- ۹ تحرک (Movement)
- ۱۰ پناهگاه (Defilade)
- ۱۱ جان پناه (Trench)
- ۱۲ انضباط استتار (Camouflage Discipline)
- ۱۳ حفاظت (Security)
- ۱۴ سیستم اطفاء حریق (Extinguishing System)
- ۱۵ اقدامات درون سیستمی
- ۱۶ آموزش و ایجاد فرهنگ دفاع (Training)
- ۱۷ ایجاد موانع (دیوار، دکل، کابل و بالن) (Barrier)
- ۱۸ عملیات دود (Smoke Operation)

دکتر علمداری | پدافند در مفهوم کلی، دفع، خنثی کردن یا کاهش تأثیرات اقدامات آفندی دشمن و ممانعت از دستیابی به اهداف خودی است. پدافند به دو بخش تقسیم می‌شود: ۱. پدافند عامل ۲. پدافند غیر عامل. علاقه به حیات و حفظ بقا به طور غریزی در هر انسانی وجود دارد. لذا در طول تاریخ، بشر برای دستیابی به ملزومات حیاتی خود از جمله غذا و انرژی به گسترش و توسعه مراتع و زمین‌های کشاورزی و معادن پرداخته یا به جهت دفع تجاوز دشمنان خود جنگ‌ها و منازعات بسیاری را پشت سر نهاده است. سلاح‌هایی که جوامع بشری قبل از دوران صنعتی در جنگ‌ها به کار می‌بردند دست ساز و بسیار ساده بودند، بین فرایندهای دانش و فناوری و نوع سلاح‌هایی که جوامع بشری برای بهره‌گیری از آن‌ها در جنگ ابداع و اختراع می‌کرده‌اند، ارتباط نزدیکی وجود داشته است.

«دوران انقلاب در میکروالکترونیک» نامیده‌اند، تحولات مذکور لزوماً فناوری تسلیحاتی را به شدت تحت تأثیر قرار داد به طوری که همه ابعاد و سطوح این فناوری بسیار پیچیده شده و در خصوص طرح‌های نظامی جنبه راهبردی یافته است. پیشرفت سریع علوم و فناوری نظامی در زمینه تولید انواع سلاح‌های آفندی توسط کشورهای

در دوران معاصر، این پیوستگی در اثر تحولات پیشرفت‌های عظیم در فناوری رو به فزونی نهاده است. پس از وقوع انقلاب صنعتی در قرن هجدهم در اروپا و توسعه بیشتر (پژوهش و توسعه)، پیشرفت‌های شگرفی در همه سطوح فناوری پدید آمد. به طوری که دوران کنونی به ویژه دو دهه اخیر را «عصر انقلاب سوم فناوری» یا

- ۱۱ اقدامات بعد از بمباران (کنترل تردد، تخلیه مجروحین، کنترل خسارت، خنثی سازی بمب و...) ایمنی (Safety)
- ۱۲ مقابله با بمب های گرافیتی E.M.P-H.P.M
- ۱۳ ایجاد استحکامات صحرایی و سازه های موقتی (Field fortification)
- ۱۴ ایجاد سازه های امن و مقاوم سازی تاسیسات (Protective Structures)
- ۱۵ دفاع غیر عامل در مقابل حملات ویژه (ش، م، ه)

تعاریف و اصلاحات

- ۱ پدافند (Active Defense) عبارت است از به کارگیری مستقیم جنگ افزار، به منظور خنثی نمودن یا کاهش اثرات عملیات خصمانه هوایی، زمینی، دریایی، نفوذی و خرابکارانه روی اهداف مورد نظر.
- ۲ پدافند غیر عامل (Passive Defense) به مجموعه اقداماتی اطلاق می گردد که مستلزم به کارگیری جنگ افزار نبوده و با اجرای آن می توان از وارد شدن خسارت مالی به تجهیزات و تاسیسات حیاتی و حساس نظامی و غیر نظامی و تلفات انسانی جلوگیری نموده یا میزان این خسارت و تلفات را به حداقل ممکن کاهش داد.
- ۳ دفاع غیر نظامی (Civil Defense) دفاع غیر نظامی تقلیل خسارت مالی و صدمات جانی وارده بر غیر نظامیان در جنگ یا در اثر حوادث طبیعی نظیر سیل، زلزله، طوفان، آتشفشان، آتش سوزی و خشکسالی می باشد. در منابع خارجی، وظایف دفاع غیر نظامی شامل چهار عنوان ذیل می باشد:
- ۱ اقدامات پیشگیرانه و کاهش دهنده (Mitigation)
- ۲ آماده سازی و امداد رسانی (Preparation)
- ۳ هشدار و اخطار (Response)
- ۴ باز سازی مجدد (Recovery)

نکته:

ارائه تعریف دفاع غیر نظامی در این نوشتار در حوزه پدافند غیر عامل نبوده و بیشتر در جهت آگاهی مخاطبین در تمییز بین پدافند غیر عامل و دفاع غیر نظامی می باشد. زیرا به دلیل عدم شناخت جامع در بسیاری از کتب، مقالات یا نوشتارهای داخلی مشاهده گردیده است که دو مفهوم یاد شده با همدیگر اشتباه گرفته می شوند.

- ۱ مراکز حیاتی و مراکز ثقل (Vital and Gravity Centers) مراکز و تاسیسات حیاتی و پر اهمیت کشور می باشند که در صورت حمله و بمباران و انهدام آن ها صدمات جدی به نظام اجتماعی، سیاسی و نظامی کشور وارد شده، آن ها را در یک مخاطره و بحران جدی قرار می دهد.
- ۲ مراکز حیاتی (Vita Centers) مراکزی هستند که در صورت انهدام کل یا قسمتی از آن ها، موجب بروز بحران، آسیب و صدمات قابل توجه در نظام سیاسی، هدایت، کنترل و فرماندهی، تولیدی و اقتصادی، پشتیبانی، ارتباطی و مواصلاتی، اجتماعی، دفاعی با سطح تأثیر گذاری در سراسر کشور گردد.
- ۳ مراکز حساس (Critical Centers) مراکزی هستند که در صورت انهدام کل یا قسمتی از آن ها موجب بروز بحران، آسیب و صدمات قابل توجهی در نظام

سیاسی، هدایت، کنترل و فرماندهی تولیدی، اقتصادی، پشتیبانی، ارتباطی و مواصلاتی، اجتماعی و دفاعی با سطح تأثیر گذاری منطقه ای در کشور می گردند.

۴ مراکز مهم (Important Centers) مراکزی هستند که در صورت انهدام کل یا قسمتی از آن ها، موجب بروز آسیب و صدمات محدود در نظام سیاسی، اجتماعی، دفاعی با سطح تأثیر گذاری محلی در کشور می گردند.

۵ استتار و اختفا (Camouflage & Concealment) فن و هنری است که با استفاده از وسایل طبیعی یا مصنوعی، امکان کشف و شناسایی نیروها، تجهیزات و تاسیسات را از دیده بانی، تجسس و عکسبرداری دشمن

تقلیل داده و یا مخفی داشته و حفاظت نماید. مفهوم کلی استتار، هم رنگ و هم شکل کردن تاسیسات، تجهیزات و نیروها با محیط اطراف می باشد.

۶ اختفا، حفاظت در برابر دید دشمن را تأمین می نماید و استتار امکان کشف یا شناسایی نیروها، تجهیزات و تاسیسات و فعالیت های را تقلیل می دهد.

۷ پراکندگی (Dispersion) گسترش باز و پخش نمودن و تمرکززدایی نیروها، تجهیزات، تاسیسات یا فعالیت های خودی، به منظور تقلیل آسیب پذیری آن ها در مقابل عملیات دشمن به طوری که مجموعه ای از آن ها هدف واحدی را برای دشمن تشکیل ندهند.

۸ تفرقه و جابه جایی (Separation and Movement) جداسازی، گسترش افراد، تجهیزات و فعالیت های خودی از محل استقرار اصلی به محلی دیگر به منظور تقلیل آسیب پذیری، کاهش خسارت و تلفات می باشد. مانند: انتقال هواپیماهای مسافرتی به فرودگاه های دورتر از برد

اصول پدافند عامل

مجموعه اقدامات بنیادی و زیربنایی است که در صورت به کارگیری می توان به اهداف پدافند غیر عامل از قبیل تقلیل خسارت و صدمات، کاهش قابلیت و توانایی سامانه شناسایی، هدف یابی و دقت هدف گیری تسلیحات آفندی دشمن و تحمیل هزینه بیشتر به وی نائل گردید. در اکثر منابع علمی و نظامی دنیا اصول پدافند غیر عامل شامل هفت اقدام مشروحه ذیل می باشد که در طراحی و برنامه ریزی های و اقدامات اجرایی دقیقاً می بایست مورد توجه قرار گیرد.

۱. استتار (Camouflage)
۲. اختفا (Concealment)
۳. پوشش (Cover)
۴. فریب (Deception)
۵. تفرقه و پراکندگی (Separation And Dispersion)
۶. مقاوم سازی و استحکامات (Hardening)
۷. اعلام خبر (Early warning)

سلاح های دشمن یا انتقال تجهیزات حساس قابل حمل از محل اصلی به محل موقت که به علت عدم شناسایی و حساسیت مکانی، دارای امنیت و حفاظت بیشتری می باشد.

۸ استتار، اختفا و ماکت فریبنده (CC&D)

استفاده و بهره برداری از اقدامات، تجهیزات و روش هایی برای پنهان نمودن، همگون سازی، تغییر شکل، شبیه سازی، ایجاد طعمه فریبنده و حذف شکل منظم هندسی اهداف در جهت ممانعت از کشف و شناسایی نیروها، تجهیزات، تاسیسات و فعالیت های خودی توسط سامانه های آشکار ساز و حساس دشمن

۹ فریب (Deception) کلیه اقدامات طراحی شده حيله گرانه ای که موجب گمراهی دشمن در نیل به اطلاعات و محاسبه و برآورد صحیح از توان کمی و کیفی طرف مقابل گردیده و او را در تشخیص هدف و هدفگیری با شک و تردید مواجه نماید.

۱۰ مقاوم سازی و استحکامات (Fortification) ایجاد هر گونه حفاظتی که در مقابل اصابت مستقیم بمب، راکت، موشک، گلوله توپخانه، خمپاره یا ترکش آن ها مقاومت نموده و مانع صدمه رسیدن به نفرات، تجهیزات یا تاسیسات گردیده و اثرات ترکش و موج انفجار را به طور نسبی خنثی نماید. پناهگاه، جان پناه، سازه های امن و مقاوم سازی تاسیسات، ایجاد استحکامات صحرایی و سازه های موقتی، دال بتنی، کیسه شن، خاکریز، بشکه شن یا ستوانه بتنی و... جزو استحکامات محسوب می شوند.

۱۱ اعلام خبر (Early warning) آگاهی و هشدار به نیروهای خودی مبنی بر نزدیک بودن عملیات تعرضی دشمن این هشدار که برای آماده شدن می باشد، ممکن است چند ساعت، چند روز یا زمانی طولانی تر از آغاز مخاصمات اعلام گردد.

دستگاه ها و وسایل اعلام خبر شامل رادار، دیده بانی بصری، آژیر، بلندگو، پیام ها و آگاهی های هشدار دهنده می باشد.

۱۲ مکان یابی (Site selection) یکی از اقدامات اساسی و عمده پدافند غیر عامل، انتخاب مکان مناسب می باشد. تا آنجا که ممکن است باید از ایجاد تاسیسات حیاتی و حساس در دشت های مسطح یا نسبتاً هموار اجتناب کرد، زیرا تاسیسات احداث شده در چنین محل هایی رانمی توان از دید دشمن مخفی نگه داشت.

۱۳ ایجاد تاسیسات حیاتی و حساس در کنار بزرگراه ها، جاده های اصلی، کنار سواحل دریا، رودخانه ها و نزدیکی مرزها موجب سهولت شناسایی و هدف یابی آسان آن ها توسط دشمن می گردد.

توضیح اینکه سه موضوع عمده که می بایست در مکان یابی به آن توجه خاص مبذول گردد به شرح ذیل می باشد:

۱. مأموریت (Mission)
۲. امکان اجرای مأموریت در مکان تعیین شده موجود باشد.
۳. پراکندگی (Dispersion)
۴. وسعت مکان انتخابی به صورتی باشد که امکان پراکندگی مناسب تاسیسات و تجهیزات را فراهم نماید.
۵. شکل عوارض و محیط (Terrain Pattern)

ساخت بناهای گروهی حصاردار در ایران با طرح‌ها و نقشه‌های گوناگون، از سه هزار سال پیش شناخته شده است. قلعه فلک‌الافلاک در خرم‌آباد از نمونه‌های آن می‌باشد.

گذری تاریخی بر دفاع غیرعامل

امنیت ملی و دفاع غیرعامل

با نگاهی به تاریخ خلقت بشر، به نظر می‌رسد احساس امنیت و تقاضا برای آن، همیشه مطرح بوده و بشر با روش‌های مختلف، سعی در تحصیل آن داشته است. امنیت، یک موضوع اجتماعی است و از عوارض زندگی جمعی محسوب می‌گردد. به عبارت دیگر، امنیت غالباً در ارتباط با پدیده‌ها و افراد دیگر معنا پیدا می‌کند. در سطح ملی، امنیت مفهومی فراتر از بقا و صیانت ذات کشور دارد. به عبارت دیگر ممکن است در یک زمان تمامیت ارضی، استقلال و حاکمیت یک کشور را دستخوش آشوب و هراس و سردرگمی نماید. عدم احساس آرامش که از این طریق به وجود می‌آید مهم‌ترین مانع در مسیر حرکت کشور به سمت اهداف از پیش تعیین شده است.

برای مفهوم امنیت ملی، تعاریف گوناگونی ارائه شده است؛ هر چند هیچ‌یک از آن‌ها به‌طور کامل مورد توافق نیست، لکن در هر یک از آن‌ها نکاتی وجود دارد. در فرهنگ روابط بین‌الملل آمده است: «امنیت ملی حالتی است که ملتی فارغ از تهدید از دست دادن تمام یا بخشی از جمعیت، دارایی یا خاک خود به سر می‌برد.» در دایره المعارف علوم اجتماعی، این واژه چنین تعریف شده است: «اینکه کشورها هیچ‌گونه احساس خطر حمله نظامی، فشار سیاسی یا اقتصادی نکنند و بتوانند آزادانه گسترش و توسعه خویش را تعقیب کنند.»

حسین قاسمی | انسان علاقه دارد درباره آنچه در گذشته روی داده اطلاعاتی به دست آورد چرا که ذهن کنجکار و جستجوگر به شناخت ساده پدیده‌های اطراف خویش قانع نبوده و می‌خواهد بداند آن‌ها در گذشته چگونه و چرا به وقوع پیوسته‌اند. در حقیقت، یکی از بهترین راه‌های شناخت هر مسئله‌ای، مطالعه گذشته آن است و شاید در این میان، دستاوردهای بشری هیچ پدیده‌ای به اندازه تاریخ، انسان را به مرزهای رشد و بلوغ نزدیک نکرده است. دستیابی به اسرار تاریخ و کشف عبرت‌های آن، همیشه رمز موفقیت جوامع ژرف‌اندیش بوده و کسانی که از تاریخ گذشته عبرت نگرفته‌اند، بهای سنگین و گزافی پرداخته‌اند. مطالعه تاریخ و تفکر درباره آن نه تنها موجب شناخت در ست و بهتر هر چیز می‌گردد بلکه موجب افزایش تجربه انسان نیز می‌شود. پیداست عمر انسان به تنهایی برای کسب هر گونه تجربه‌ای کافی نیست. چه بسا بعضی حوادث، فرصت اندوختن تجربه را به انسان‌ها نمی‌دهد. در این بحث علمی سعی شده به صورت اختصار ضمن اشاره به بحث پدافند غیرعامل، تعریف مفاهیم، بیان اهداف و روند تاریخی دفاع غیرعامل با تأکید بر طبیعت، اندیشه‌های دفاعی، سدهای دفاعی احداث شده و بناهای دفاعی در ایران، به بررسی تجارب کشورها در فاصله جنگ جهانی اول و دوم در حد بضاعت پرداخته شود.

گذری تاریخی بر دفاع غیر عامل

نتایج مطالعات در خصوص پدافند غیر عامل، نشانگر این حقیقت است که متأسفانه در گذشته، بررسی تاریخی قابل توجهی در موضوع یادشده انجام نشده و محتوای کتاب‌ها و منابع نظامی-دفاعی موجود به این مهم نپرداخته یا بسیار کم‌رنگ و بدون توجه از کنار آن گذشته‌اند. لکن در این مقاله سعی شده با توجه به مطالب پراکنده، مواردی را در این خصوص ارائه شود. با توجه به تعاریف فوق، مواردی گوناگون در تاریخ و در کشورهای مختلف در چارچوب پدافند غیر عامل وجود دارد که به نمونه‌هایی از آن‌ها می‌پردازیم.

انسان، دانش و هنر دفاع غیر عامل را از دیگر مخلوقات هستی آموخته و بدون شک این موجودات بوده‌اند که به اجداد ما راه ساختن ابزار دفاعی از قبیل سپر، زره، پناه بردن به غارها، استتار، اختفا و سایر موارد را آموخته‌اند. ویل دورانت می‌گوید: «سگی که استخوان نیم‌خورده خود را زیر خاک پنهان می‌کند، سنجابی که فندق را برای روز دیگر خود نگه می‌دارد، زنبوری که عسل را در کندوی خود ذخیره می‌کند و مورچه‌ای که از ترس روز بارانی و برفی، توشه خود را پنهان می‌سازد، همه این‌ها نخستین کارگران تمدن بوده‌اند».

وسایل دفاعی غیر عامل در نزد حیوانات به شیوه‌ای است که از پنج وسیله شناخته‌شده دفاعی که خداوند در اختیار جانوران قرار داده، چهار وسیله آن، وسیله دفاعی غیر عامل و تنها یک وسیله آن عامل می‌باشد. این پنج وسیله عبارتند از: پنهان‌سازی و استتار، خود را مرده جلوه دادن، پوشش حفاظتی، تحرک و فرار از جنگ و مبارزه.

اندیشه دفاعی سون تزو

بیشتر نظامیان برای اثبات دیربندی علم نظامی و ارائه شجره‌نامه‌ای مفصل برای آن، سراغ این علم را به «سون تزو» و کتاب هنر جنگ او نسبت می‌دهند. «سون تزو» ژنرال چینی بود که بین سال‌های ۳۲۰ تا ۴۰۰ م قبل از میلاد می‌زیست. جایگاه آرای او در تاریخ اندیشه نظامی، از جهات مختلف از جمله دفاع غیر عامل قابل بررسی می‌باشد. از نظر او جنگ به‌عنوان یک واقعیت اجتماعی قانونمند مورد شناسایی قرار می‌گیرد که برای یک کشور دارای اهمیتی حیاتی است که با مرگ و زندگی آن بستگی مستقیم دارد. پاره‌ای از عقاید سون تزو که با دفاع غیر عامل رابطه نزدیک دارد عبارتند از:

- ۱ تمام فنون و ریزه‌کاری‌های هنر جنگ بر پایه فریب و اغفال دشمن استوار است.
- ۲ عملیات مخفی در جنگ، یک جنبه فوق‌العاده حیاتی دارد.
- ۳ تأکید بر اصل تحرک و جابه‌جایی.
- ۴ هنر جنگ، بر پایه فریب و نیرنگ و خدعه استوار است و فرمانده واقعی کسی است که به هنرهای تظاهر، اختفا و استتار مجهز باشد.

نمونه‌های عینی پدافند غیر عامل در زمان‌های دور

۱ سد دفاعی ذوالقرنین

یکی از موضوعات مهم تاریخی، احداث سد دفاعی ذوالقرنین است که همزمان با زندگی قوم یاجوج و ماجوج بوده و قرآن کریم در دو سوره مبارکه «انبیاء» و «کهف» از این دو قوم نام برده است. ذوالقرنین سه جنگ و لشکر کشی بزرگ را انجام داده است. در لشکر کشی سوم به تنگه کوهستانی رسید که مردم نواحی آن وحشی بودند. چون ذوالقرنین به سرزمین آن‌ها رسید، به او گفتند ای ذوالقرنین بدان که قومی به نام یاجوج و ماجوج در پشت این کوه فساد و خونریزی و وحشی‌گری بسیار می‌کنند. چنانچه ما خرج آن را به عهده گیریم. آیا سدی میان ما و آن‌ها می‌بندی که ما از شر آن‌ها آسوده شویم؟ ذوالقرنین گفت: قطعات آهن بیاورید؛ قوم مقدار بسیاری آهن و چوب و زغال فراهم آوردند و الواح آهن را در میان دو کوه قرار دادند و چوب و زغال اطراف آن ریختند و آنگاه آتش افروختند و مس‌های گداخته را در منافذ آن فرورویختند تا به صورت سدی نیرومند در آمد به‌طوری که قوم یاجوج و ماجوج دیگر قدرت نفوذ در آن نداشتند.

۲ دیوار چین

دیوار چین که ۱۵۰۰ مایل (۲۴۱۵ کیلومتر) طول دارد و در نقاط مختلف آن دروازه‌های بزرگی به سبک آشوری تعبیه شده، عظیم‌ترین ساختمانی است که بشر تا کنون برپا داشته است. ولتر در عظمت آن می‌گوید: اهرام مصر در برابر آن چیزی جز توده‌های سست و بی اعتبار نیست. طی سالیان دراز، مردمان بی‌شماری در راه ساختن آن جان دادند و چینی‌ها در این خصوص می‌گویند: این دیوار مایه الهام یک نسل و نجات نسل‌های بسیار شده است.

۳ سد دفاعی خوارزمشاهیان

خوارزمشاهیان هنگام یورش بیگانگان با شکستن سدهایی که بر روی رودخانه جیحون بسته بودند، آب آن‌ها را در زمین‌ها ریختند. بدین ترتیب زمین‌های آب‌گرفته مانع پیشروی بیگانگان می‌شد. این ویژگی سبب شد که خوارزمشاهیان برای مدت‌ها استقلال خود را حفظ نمایند.

۴ اسب تروا

اسب چوبی تروا پس از یک نبرد چند ساله و طولانی توسط اودیسیوس، یکی از افراد زیرک و هوشمند یونانی، در سال ۲۱۲ قبل از میلاد ساخته شد. داستان از این قرار است که چون سربازان یونانی از تسخیر شهر سیداکویز ناامید شدند، اودیسیوس طراچی و ساخت اسب چوبی را انجام و آن را به نزدیک شهر انتقال داد. مردم شهر با دیدن پیکر عظیم اسب چوبی پنداشتند که یونانی‌ها از جنگ دست کشیده‌اند، آن‌ها که صحنه را خالی می‌بینند اسب را به داخل قلعه برده و این پیروزی

را جشن گرفته و به پایکوبی می‌پردازند، غافل از آنکه لشکر عظیمی از افراد دشمن در پشت دروازه‌های شهر کمین کرده بودند. شب هنگام، سربازان پنهان شده در شکم اسب، از آن بیرون آمده، دروازه قلعه را به روی لشکریان کمین کرده گشودند، با یورش و شیبخون غافلگیرانه، دشمن قوی خود را پا درآوردند و جنگ چندین ساله را به نفع خود خاتمه دادند. تأثیر و ماندگاری این واقعه تاریخی در ادبیات اقدامات فریبنده به گونه‌ای است که از اسب تروا به‌عنوان سمبل و نماد فریب یاد می‌شود.

۵ تاریخچه ساخت بناهای دفاعی در ایران

سرزمین گسترده ایران باستان که ایران کنونی بخشی از آن است، به علت وضع جغرافیایی که میان دو جلگه آباد بین‌النهرین و پنجاب سهند قرار گرفته بود، همچون بلی بوده که طوایف مهاجم به طرف نشرق یا غرب، مجبور شده‌اند از آن عبور کنند. زندگی در چنین موقعیت جغرافیایی و محیط نامن، ایرانیان را وادار نمود تا به منظور در امان ماندن از تجاوز متجاوزین، خانه‌های مسکونی خود را به صورت دژ کوچکی بسازند. بنابراین به هر گوشه این سرزمین که نگاه کنید، قلعه، برج و بارو، ارگ، کهن دژ، در بند، خندق و دروازه و نظایر آن‌ها از نامنی محیط زندگی و توجه و تدبیر آگاهانه ایرانیان به ملاحظات دفاعی و امنیتی حکایت دارد. ساخت بناهای گروهی حصاردار در ایران با طرح‌ها و نقشه‌های گوناگون، از سه هزار سال پیش شناخته شده است. قلعه بلواز آباد در شهرستان خوی، حصار سیلک در کاشان، قلعه حسنلو در ارومیه، تورنگ در گرگان، تپه حصار در دامغان و قلعه فلک الافلاک در خرم‌آباد از نمونه‌های آن می‌باشد.

به‌طور کلی، معماری و شهرسازی اوایل اسلام در ایران متأثر از معماری قبل از اسلام به‌ویژه دوره ساسانیان است. در شهرهای اسلامی اعم از شهرهای تغییر یافته و نوبنیاد عامل دفاعی و پدافندی همچنان مورد توجه بوده است، به‌طوری که معمولاً هر شهر اسلامی از سه بخش تحت عنوان کهن دژ، شارسستان و رض تشکیل می‌گردد. مهم‌ترین این بخش‌ها، کهن دژ یا ارگ بوده که عبارت بود از قلعه‌ای که در وسط یا گوشه شهر قرار داشته و معمولاً یک‌سوی به باروی شهر پیوسته بود تا همواره برای دفاع آماده‌باشد.

دیگر دیوارهای دفاعی مشهور دنیا

تفکر ساخت واحداث دیوارها و خطوط و دژهای دفاعی از قدیم‌الایام به‌عنوان یک اقدام دفاعی باهدف سد کردن و ایجاد مانع در مسیر تهاجم دشمن و ممانعت از مواجه شدن با حمله‌ای غافلگیرانه مورد توجه دولت‌های مختلف بوده و تاکنون ادامه دارد. برخی از آن‌ها عبارتند

والتزلیمین، محقق
امریکایی در تعریف
امنیت ملی می‌گوید:
«یک ملت وقتی دارای
امنیت ملی است که در
صورت اجتناب از جنگ
بتواند ارزش‌های خود
را حفظ کند و در صورت
اقدام به جنگ بتواند آن
را پیش ببرد

استفاده از پرده دود به منظور گمراه کردن و فریب دشمن، یکی از روش‌های مورد استفاده در قرن بیستم

PDF Compressor Free Version

از: دیوار آنتونین در اسکاتلند، دیوار آتلانتیک در فرانسه و ایتالیا، دیوارهای اورلئان در روم، دیوار برلین در آلمان و...

نمونه‌هایی از اقدامات دفاع غیرعامل در جنگ جهانی دوم

۱ ایجاد پرده دود: استفاده از پرده دود به منظور گمراه کردن و فریب دشمن، یکی از روش‌هایی بود که در جنگ جهانی دوم مورد استفاده قرار گرفت. زمانی که بمب‌افکن‌های دشمن به فاصله ۱۵۰ مایلی اهداف می‌رسیدند، ژنراتورها روشن شده و به هنگام نزدیک شدن هواپیما به فاصله ۸۰ مایلی هدف، شروع به دودزایی می‌کردند تا آوریل ۱۹۴۱ به هنگام شدت حملات هوایی دشمن در حدود ۸۵ پرده دود از ۲۸ نقطه حیاتی محافظت کرد و هیچ کدام از این نقاط آسیب و زبانی ندیدند.

۲ ایجاد تأسیسات فریبده: در روزهای نخستین جنگ جهانی دوم، بناهای بدلی معروف به پایگاه k به منظور انحراف هواپیماهای دشمن به کار می‌رفت، در اوت ۱۹۴۰ انگلستان در حدود صد فرودگاه بدلی و حدود چهار صد هواپیمای فریبده بر پا داشت تا توجه بمب‌افکن‌های دشمن را به آن‌ها معطوف سازد. بناهای بدلی در آن زمان، نزدیک کارخانه‌های اصلی هواپیماسازی ساخته شد و بمب‌افکن‌های دشمن به جای ساختمان اصلی، ساختمان‌های بدلی را بمباران می‌کردند

دفاع غیرعامل در دیگر کشورهای جهان

بسیار خردمندانه است که با بهره‌گیری از تجربیات دیگر

کشورهای جهان، هزینه تجربه کردن دوباره بدیهیات را در برنامه‌ریزی دفاعی و امنیتی خود نپردازیم. قلب تاریخ، حاوی بسیاری از این تجربیات است. شاید حوادث و رویدادهای اعصار و قرون گذشته، مصداق مناسبی برای فضای قرن بیستم و یکم نباشد اما مطمئناً آگاهی از رویدادهای چند دهه اخیر در بعضی از کشورهای جهان و لحاظ نمودن نتایج حاصل از آن‌ها، در طرح‌ها و برنامه‌های دفاع غیرعامل کشور مفید و مثمر ثمر خواهد بود. در حقیقت، لزوم دفاع و اجرای الزامات دفاع غیرعامل برای کلیه کشورهای جهان - خواه قدرتمند و خواه ضعیف - وجود دارد. از این‌رو در ایران نیز می‌بایستی تلاش گردد تا با بهره‌گیری از تجارب به‌دست آمده طی اعصار گذشته و نیز تجارب اخیر و ارزشمند جنگ تحمیلی همراه با نگاهی موشکافانه و شیوه عملکرد دیگر کشورها در این خصوص، به اقدامات مثمر ثمرتر و سودمندتری در مقوله دفاع غیرعامل دست یافت. بدین منظور در این بخش از مجله به اجمال مهم‌ترین اصول، اقدامات و شیوه‌های برخورد در مقوله دفاع غیرعامل برای کلیه کشورهای مطرح دنیا در این رابطه بیان گردیده است.

آلمان

آلمان‌ها پس از جنگ دوم جهانی رعایت اصول دفاع غیرعامل را با استفاده از تجربیات ارزشمند گذشته خود در دستور کار قرار دادند.

۱ تدوین قوانین، مقررات و حمایت‌های لازم از دفاع غیرعامل

۲ تشویق مردم به ساخت پناهگاه‌های خصوصی و خانوادگی

۳ طرح‌ریزی و ساخت پناهگاه‌های عمومی با قابلیت مقاومت در برابر سلاح‌های کشتار جمعی

۴ ساخت پناهگاه‌های پیش ساخته توسط شرکت‌های مختلف تخصصی جهت منازل مسکونی با کاربردهای چند منظوره

۵ استفاده از کلیه امکانات و نیز تشویق مشارکت مردمی در ساخت پناهگاه‌ها

۶ استفاده دو منظوره از تأسیسات و پناهگاه‌ها و راهنمایی صرفه‌جویی و نظارت بر ساخت و ساز پناهگاهی

۸ رعایت، کنترل و نظارت بر پراکندگی جمعیتی در تقسیم امکانات حفاظتی

۹ رعایت اصل عدم تمرکز در پناهگاه‌ها و سکونتگاه‌ها

۱۰ تدوین آمایش استقرار شهرها در عرصه سرزمین باهدف توزیع متوازن شهرهای کوچک و متوسط بعد از جنگ جهانی دوم

۱۱ قابلیت مقاومت پناهگاه‌ها تا حد امکان در برابر سلاح‌های کشتار جمعی سند راهبردی دفاع غیرعامل کشور ۱۳۸۵

سوئیس

سوئیس سال‌هاست که توانسته است جمعیت خود را نسبتاً ثابت نگه دارد. این کشور علیرغم اتخاذ سیاست بی‌طرفی و به دور از گرایش‌های سیاسی و نظامی شرق و

غرب و بر خوردار از اقتصادی قوی و شدیداً برنامه‌ریزی شده، با ملحوظ نظر قرار دادن تجربیات حاصل از جنگ جهانی اول و دوم، همواره در جهت تجهیز و تقویت نیروهای مسلح خود تلاش نموده و دارای ارتش (نظامی و شبه نظامی) حدود ۷۰۰ هزار نفر می‌باشد. این کشور رعایت اصول و قواعد دفاع غیرعامل را به موازات تقویت نیروهای مسلح خود با دقت تمام در دستور کار قرار داده و اقداماتش به تناسب جمعیت و وسعت این کشور در اروپا نمونه است. در سوئیس اقدامات دفاع از غیر نظامیان و خدمات اجباری مرتبط به آن از سه اصل کلی زیر پیروی می‌نماید:

اصل اول: فارغ از هر گونه تصویر پیش فرض از جنگ احتمالی آینده باشد.

به منظور دستیابی به اصل اول می‌بایست شش اصل فرعی دیگر مورد توجه قرار گیرد که عبارتند از:

<< یک پناهگاه برای هر شهروند سوئیس: به دلیل غیر قابل پیش‌بینی بودن مکان وقوع حمله و نشر آثار سلاح‌ها، دفاع غیرعامل باید قادر به تأمین پناهگاه برای تک تک شهروندان سوئیس در هر لحظه باشد.

<< باید امکان حضور سریع شهروندان در پناهگاه‌ها توسط شهروندان وجود داشته باشد.

اصول پدافند عامل

والتر لیبمن، محقق آمریکایی در تعریف امنیت ملی می‌گوید: «یک ملت وقتی دارای امنیت ملی است که در صورت اجتناب از جنگ بتواند ارزش‌های خود را حفظ کند و در صورت اقدام به جنگ بتواند آن را پیش ببرد.

امنیت ملی دارای سه ویژگی اساسی می‌باشد:

۱ نسبی: در جهان امروز، دستیابی به امنیت مطلق ناممکن است، چرا که قدرت متغیر، متفاوت و نسبی است.

۲ ذهنی: احساس امنیت یا عدم امنیت، یک برداشت و امر ذهنی است که ریشه در اعتقادات، باورها و رهبران یک کشور دارد.

۳ تجزیه‌ناپذیری: امنیت یا حاکمیت و استقلال یک کشور رابطه مستقیم دارد.

مؤلفه‌های امنیت ملی

- ۱** حفظ جان مردم
- ۲** حفظ تمامیت ارضی
- ۳** حفظ سیستم اقتصادی و سیاسی
- ۴** حفظ استقلال و حاکمیت کشور

شهرهای مسکو، لنین گراد و کی‌یف در کشور اوکراین به گونه‌ای طراحی و ساخته شده‌اند که بتوانند به‌عنوان مطمئن‌ترین پناهگاه برای مردم شهر قابل استفاده باشند. عمق بخش‌هایی از مترو شهر مسکو به ۶۳ متر می‌رسد. ظرفیت پذیرش پناهگاه‌های ویژه‌ای در عمق زیاد و در مکان‌هایی امن و حفاظت‌شده جهت مقامات سیاسی و نظامی ساخته شده است. روس‌ها در انجام اقدامات فریب و نیرنگ کم‌نظیرند. اجرای طرح‌های فریب در سال‌های پس از جنگ جهانی دوم شدت بیشتری گرفت.

برنامه‌های

دفاع غیرعامل روسیه

۱ برنامه‌ریزی دفاع عامل و غیرعامل

۲ تقویت و استحکام بخشی مراکز حیاتی و حساس

۳ ساخت پناهگاه‌های عمیق زیرزمینی (برای مردم

و مقامات دولتی)

ممکن استفاده نمود: بیشتر پناهگاه را در صورتی که زیر زمین‌ها و دیگر ساخت‌وسازهای بنیادی زمان صلح ترکیب شوند. می‌توان به روش مقرون به‌صرفه تری احداث نمود.

کشورهای مختلف

جهان هر کدام

بر حسب تهدیداتی که

شناسایی کرده‌اند و بر

اساس میزان آسیب

پذیری‌های درونی

خود استراتژی پدافند

غیرعامل مخصوص

خود را طراحی کرده و

اجرا می‌کنند

در دوره‌های خطر باید برنامه‌ریزی اضطراری صورت گیرد

پیشگیری بهتر از درمان است. تطابق پذیری و سازگاری: اقداماتی که برخاسته از نیازهای زمان جنگ هستند، باید انعطاف‌پذیر باشند.

مطابق اصل سوم، لازم است به منظور مواجهه صحیح با شرایط جنگی و فشارهای روحی ناشی از آن، به نیازهای انسان در شرایط زندگی در پناهگاه توجه شود.

دفاع غیرعامل در روسیه

روس‌ها شاید پیشروترین کشور در انجام اقدامات دفاع غیرعامل نباشند،

اما بدون شک فعال‌ترین کشور در عرصه دفاع غیرعامل

خصوصاً بعد از جنگ جهانی دوم محسوب می‌شوند.

نمای شهرهای ساخته شده در این کشور از جمله

مکان‌های خصوصی در هر پناهگاه وجود داشته باشد.

پناهگاه‌ها می‌بایست، مقاوم و در عین حال به نحوی که از همه جهت محافظت شده باشند، ساخته شوند.

هیچ‌گونه تخلیه جمعیت انجام نخواهد گرفت؛ به دلیل قدرت تخریبی زیاد و مدت نامعلوم استمرار آثار سلاح‌های کشتار جمعی، هیچ جایی امن نخواهد بود. بنابراین مؤثرترین ابزار برای زنده ماندن، استقرار در درون پناهگاه و نه تخلیه محل از جمعیت است. -۶-۱ تنوع به معنای به‌کارگیری طیف متنوعی از اقدامات ساختمانی و سازمانی است که مانع از تحمیل ضربات سخت مهاجمان و در نتیجه از بین بردن کلیه اقدامات محافظتی موجود می‌شود.

اصل دوم: جنبه مقرون به‌صرفه اقتصادی بودن آن می‌بایست رعایت شود.

مطابق اصل دوم، شش اصل فرعی ذکر شده در زیر باید رعایت گردد:

محافظة مطلق و صددرصد وجود ندارد، ولی محافظت کارآمد دست‌یافتنی است.

اقدامات حفاظتی باید هماهنگ با یکدیگر باشند.

از تمام قابلیت‌های حفاظتی باید به بهترین نحو

۴ نگهداری اقلام و تجهیزات حیاتی در مناطق امن و پناهگاه‌های زیرزمینی
۵ احداث شیلترهای ضد بمب در مناطق مورد نیاز
۶ طراحی ریل‌های راه‌آهن متحرک (به منظور جابه‌جایی موشک‌های بالستیک)
۷ ساخت پست‌های فرماندهی و کنترل متحرک گفته شده است که برنامه روسیه (شوروی سابق) در زمینه دفاع از غیرنظامیان، بزرگ‌ترین برنامه از نوع خود در جهان است که دو مقیاس مورد توجه قرار گرفته است:

۱ تأمین پناهگاه عمومی و جمعی.
۲ تأمین محافظت فردی.
روسیه (شوروی سابق) دارای یک برنامه جامع برای تخلیه مناطق شهری است. به طوری که طبق آن برای هر شهروند، یک جای ویژه و مشخص برای زمان تخلیه در نظر گرفته شده که در درون مزارع اشتراکی قرار داشته است.

اولویت بندی حفظ جان نیروهای انسانی، به ترتیب زیر است:
۱ رهبران کشور
۲ نیروهای انسانی متخصص و ماهر
۳ سایرین

نمود عینی برنامه‌های دفاع غیرعامل در روسیه را می‌توان به بهترین نحو ممکن در شهر مسکو جستجو نمود. در اتحاد جماهیر شوروی سابق و روسیه کنونی اعتقاد بر آن است که جنگ هسته‌ای قطعاً روزی رخ می‌دهد. از این رو تمهیدات بسیار گسترده‌ای به منظور محافظت از غیرنظامیان پیش‌بینی شده است. این کشور تأکید اصلی خود را بر راهبرد بازدارندگی استدلال حفظ و بقای کشور به‌طور همزمان قرار داده است.

البته پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و علی‌رغم پایان رقابت هسته‌ای دوران جنگ سرد، سرمایه‌گذاری‌های کلانی در زمینه ایجاد پناهگاه‌های ضد هسته‌ای انجام شده و برنامه‌های دولت در راستای نوسازی تسلیحات و صنایع نظامی این کشور تنظیم شده است. در سال ۱۹۶۸، اتحاد جماهیر شوروی سابق مؤثرترین روش دفاع غیرعامل در برابر حملات هسته‌ای را پراکنده‌سازی مناطق صنعتی و تخلیه جمعیت شهرهای بزرگ اعلام نمود. بنابراین به ایجاد شهرهای اقماری و نیز پراکنده‌سازی صنایع در اطراف شهرهای بزرگ تا شعاع ۵۰ کیلومتری (جهت مصونیت از یک انفجار هسته‌ای یک مگاتنی در فاصله ۲۰ کیلومتری) توجه شد. همچنین سامانه‌های پیشرفته

اعلام خطر به نحوی که فرصت کافی برای تخلیه جمعیت وجود داشته باشند، ضرورت یافتند. طبق برآوردها، بسته به فرصت باقی مانده تا وقوع حمله، تخلیه به صورت عمودی (در محل) و افقی (خارج از محل) پیش‌بینی شد. برای تسریع در تخلیه افقی شهر، به وجود شبکه‌های دسترسی عریضی نیاز بود. از این رو در شهر مسکو، خیابان‌ها عمدتاً بسیار عریض طراحی شدند تا در مواقع بحرانی، جمعیت بتواند به سرعت شهر را تخلیه کند. همچنین آثار یک حمله هسته‌ای از نظر شعاع و شدت تخریب در مناطق مختلف شهری محاسبه شده و براساس آن، شهر از نظر میزان و کیفیت توسعه آینده منطقه بندی گردید. بدین جهت یک شبکه جاده‌ای به دور شهر احداث گردید که بر خوردار از ویژگی‌های زیر است:

۱ دسترسی‌هایی را که از درون شهر عبور می‌نمایند به یکدیگر متصل می‌نماید.
۲ نزدیک پل‌های موجود در شهر تقاطع‌هایی وجود دارد.
۳ بزرگراه‌های بزرگی برای شهر طراحی شده است.

بدین ترتیب دسترسی‌های اصلی درون شهری به سریع‌ترین نحو، امکان خروج از شهر را فراهم می‌نماید. بنابراین شبکه ارتباطی شهری، شکل ستاره‌ای به خود گرفت به نحوی که دسترسی به مجاری اصلی آن از هر جایی به سهولت ممکن می‌گردید. به منظور تخلیه عمودی به وجود پناهگاه‌های عمیق، وسیع و مقاوم در برابر حملات هسته‌ای نیاز بود. بر همین اساس، ایجاد شبکه عظیم متروی شهری مسکو مورد توجه قرار گرفت. در مسکو، ایستگاه‌های مترو بسیار وسیع هستند و برای مواقع اضطراری به‌وسیله درهای حفاظتی بسیار مستحکم بسته می‌شوند. به گفته خروشچف، متروی مسکو بزرگ‌ترین شبکه پناهگاهی ضد بمباران در جهان است. علاوه بر بافت شهری و مترو، مسکو از دیدگاه دفاع غیرعامل، دارای ویژگی برجسته دیگری نیز هست. این ویژگی را می‌توان «ایجاد استتار با استفاده از فضای سبز انبوه» معرفی نمود. این تکنیک ضمن دشوار نمودن عملیات شناسایی دشمن - به دلیل ویژگی‌های طبیعی پوشش‌های گیاهی هرگونه عملکرد سامانه‌های راداری، ردیابی و هدف‌گیری دشمن را به میزان زیادی مختل و بی‌اثر می‌نماید و بالاخره از دیگر اقدامات این کشور در راستای دفاع غیرعامل می‌توان از آموزش‌های عمومی به منظور کسب آمادگی شخصی در مقابله با بحران از قبیل آتش‌سوزی‌ها، عملیات امداد و نجات و آموزش ویژه جوانان یاد نمود.

روسیه یکی از پیشرفته‌ترین کشورهای جهان در موضوع پدافند غیرعامل است. تمامی شهرهای روسیه به گونه‌ای ساخته شده است که در صورت جنگ می‌تواند به عنوان یک پناهگاه کاملاً مجهز عمل کند

آمریکا

عملیات دفاع از غیرنظامیان در برابر تهاجم‌های نظامی در ایالات متحده مشتمل بر اقداماتی است که در زمان حمله، ۳ هدف را دنبال می‌نماید:

۱ به حداقل رسانیدن آثار حاصل از حمله به جمعیت غیرنظامی آمریکا
۲ مقابله سریع با شرایط اضطراری حاصل از حمله بازسازی و بازبانی تسهیلات و خدمات حیاتی تخریب‌شده یا آسیب‌دیده. در نتیجه چنین حمله‌ای این کشور در راستای مقاوم‌سازی زیرساخت‌های خود، پیش‌بینی‌هایی را برای تقویت و تحکیم توان دفاعی خود نموده است.

مهم‌ترین راهبردهای آمریکا

۱ لزوم حفظ پایبندی به دستورالعمل‌ها، سیاست‌ها و روندهای کار توسعه یافته در طول دوران جنگ سرد در خصوص دفاع غیرنظامیان
۲ تأکید بر تقویت فوق‌العاده قابلیت‌های تهاجمی و بازدارندگی

۳ اتخاذ سیاست بازدارندگی دشمن از انجام تک حمله اتمی پیشگیرانه و مراقبت از وارد شدن صدمات غیرقابل جبران
۴ پیش‌بینی‌های لازم در جهت کاهش صدمات حاصله ناشی از حمله اتمی

۵ تقویت و توسعه توان هسته‌ای این کشور به عنوان مهم‌ترین عنصر بازدارنده
۶ ایجاد ایستگاه‌های نظامی مشابه و تفرقه و پراکندگی آن‌ها

۷ مستحکم کردن مواضع موشک‌های بالستیکي قاره‌پیمای و تأسیسات فرماندهی و کنترل مراکز مخابراتی مربوط به آن‌ها

۸ ساختن چند پناهگاه برای هر موشک و جابه‌جایی مکرر موشک‌ها از یک پناهگاه به پناهگاه دیگر
۹ در نظر داشتن و طرح‌ریزی مقاومت در برابر یک حمله اتمی با بهره‌گیری از نیروهای تهاجمی راهبردی، واحدهای ضد هوایی، موشک‌های زمین به هوا

۱۰ تهیه و اجرای طرح‌های مرتبط با حفظ جان و مال مردم قبل از حملات هوایی
۱۱ ایجاد پناهگاه‌ها، تخلیه شهرها و مناطق پرجمعیت و نواحی صنعتی

۱۲ تشویق و توسعه پناهگاه‌های خصوصی
۱۳ ارائه راهنمایی‌های فنی برای ایمن‌سازی ساختمان‌ها به مردم
۱۴ سرمایه‌گذاری در زمینه ابداع روش‌های نوین دفاع از غیرنظامیان در برابر تهاجمات نظامی

دفاع غیرعامل در ایالات متحده آمریکا دارای ابعاد بسیار گسترده‌ای است. گرچه تأکید اصلی در این زمینه، بر افزایش فوق‌العاده توان تهاجمی و بازدارندگی

ایجاد کمربندی از مستعمره نشین‌های دفاعی به نام «شهرک‌های یهودی» مبادرت نمود که هر یک به منزله هسته‌هایی در اطراف قلمرو رژیم بوده و که ضریب امنیتی را افزایش می‌دهند. این شهرک‌ها به ویژه بین سال‌های ۱۹۷۷-۶۷ میلادی، به مانند قلعه‌های مستحکمی برای مرزها عمل کردند

◀ پاکستان

در میان کشورهای همسایه جمهوری اسلامی ایران، کشور پاکستان به این موضوع علاقه‌مندی خاصی نشان داده و ضمن ایجاد سازمانی برای این امر، به موضوع آموزش عمومی نیز توجه بسیاری نموده است؛ به طوری که جزوات آموزشی با متون ساده و روان در مورد نحوه مقابله با انفجارات هسته‌ای و دیگر تهدیدات در بین مردم و مراکز آموزشی انتشار یافته است.

منابع:

- موحدی نیا، جعفر، مفاهیم نظری و عملی دفاع غیرعامل، ۱۳۸۵
- اسکندری، حمید، دانستنی‌های پدافند غیرعامل، ۱۳۸۹
- حسینی، سید جواد، سوابق و تجربیات مربوط به پدافند غیرعامل در گستره تاریخ و جغرافیا، ۱۳۸۸
- بی‌آزار شیرازی، عبدالکریم، بیونیک یا الهام صنعت از خلقت دورانت، ویل، تاریخ تمدن، ترجمه احمد آرام
- تزو، سون، هنر جنگ، ترجمه حسن حبیبی، ۱۳۵۹

هم به عنوان مناطق مسکونی و هم به عنوان پایگاه‌های اطلاعاتی و نظامی توأمان به صورت دفاعی و تهاجمی - به ویژه در مناطق حساس و مرزی - توسعه یافته‌اند و به عنوان ابزار نیرومند دفاعی در برابر تهدیدهای مرزی عمل می‌نمایند، بهترین نمونه‌های چنین کاربری‌های توأم مسکونی-نظامی به شمار می‌آیند. قانون دفاع غیرعامل این رژیم، یکی از جامع‌ترین قوانین دنیای

غرب است. یک سامانه اعلام خطر حمله در آنجا وجود دارد که نمایانگر اهمیت زیاد و اعلام هشدار و اعلام خطر در نظام دفاعی این کشور است. همچنین احداث پناهگاه باهدف مقابله با خطر، اجباری است؛ به طوری که ۸۰ درصد مردم را می‌توانند در برابر آثار حمله با سلاح‌های متعارف در خود پناه دهند. در نظام دفاعی این رژیم، برنامه‌ریزی برای تخلیه وجود ندارد و فقط زمانی که خانه‌های مردم خراب شده باشد تخلیه صورت می‌گیرد. ایجاد شهرک‌های یهودی نشین به عنوان سپر امنیتی و دفاعی ویژه مناطق مرزی: احداث «آبادی مسلح» جزء تفکیک‌ناپذیر «راهبرد دفاع منطقه‌ای» بوده است. این رژیم پس از شکل‌گیری در سال ۱۹۴۸ نسبت به

است، ولی دیگر اقدامات و تمهیدات دفاعی نظیر مقابله با شرایط حین و پس از وقوع حمله و عمدتاً حملات هسته‌ای نیز دیده شده‌اند. این تمهیدات، کلیه مراحل عمل در دفاع غیرعامل مشتمل بر آمادگی (اعلام خطر)، مواجهه (تخلیه عمودی یا افقی محل)، مقابله (نجات و کاهش دامنه آسیب‌ها) و بازیابی پس از رخداد حمله را دربرمی‌گیرند.

◀ رژیم صهیونیستی

این رژیم، دفاع غیرعامل را جزء لاینفک تمامی برنامه‌ها و اقدامات خود نموده و آن را در تمام پهنه سرزمین گسترش داده است؛ به گونه‌ای که مرز مشخصی میان دفاع عامل و غیرعامل «از نظر زمان و مکان» وجود ندارد. کلیه کاربردهای ارضی در قلمرو این رژیم و در مقیاس‌های مختلف، لزوماً بر خوردار از کاربری‌های نظامی نیز هست. به بیان دیگر، مناطق جمعیتی و به ویژه محیط‌های مسکونی، علاوه بر کاربری‌های متداول، بر خوردار از عملکردهای نظامی «توأمان به صورت دفاع عامل و غیرعامل» نیز می‌باشد. شهرک‌های یهودی نشین که

رژیم صهیونیستی تمام مناطق پر جمعیت سرزمین‌های اشغالی را به گونه‌ای طراحی کرده که هم‌زمان از امکانات دفاع عامل و غیر عامل برخوردار باشد

ساختن چند پناهگاه برای هر موشک و جای‌جایی مکرر موشک‌ها از یک پناهگاه به پناهگاه دیگر، از مهم‌ترین راهبردهای کشور آمریکا

پایاده سازی دارند مانند برنامه نویسی در طراحی و ایجاد بدافزارها و یا ایجاد اختلال در وب سایت سازمانها [7] دسته ای از ابزار تهدیدات سایبری که نیاز چندانی به اطلاعات تخصصی رایانه ای ندارد، این دسته از تهدیدات سایبری بیشتر خرابکاری سایبری هستند.

اهداف تهدیدات سایبری

در حالت کلی اهداف تهدیدات سایبری، نیت و نقطه پایانی است که دشمن برای دستیابی به آن، عملیات نظامی خود را سازماندهی، برنامه ریزی و هدایت می کند. در کل می توان اهداف تهدیدات سایبری را موارد زیر به حساب آورد:

- < از بین بردن زیرساخت های پدافندی و صنعتی کشور
- < از بین بردن میل پدافندی کشور در مقابل دشمن
- < فلج کردن کشور هدف با تهاجم به زیرساخت های ارتباطی، صنعتی، برق و آب و ...
- < جلوگیری از عکس العمل به موقع و مناسب
- < انهدام تجهیزات مهم و حیاتی سازمانی
- < از بین بردن سیستم فرماندهی و کنترل و تفکر و مدیریت

مروری کلی بر حوزه تهدیدات سایبری

در حالت کلی تهدیدات سایبری از چهار حالت کلی خارج نیستند که عبارتند از:

- < تهدید صحت و اصالت اطلاعات
- < تهدید دسترسی به اطلاعات
- < تهدید افشا و نقض محرمانگی اطلاعات
- < تهدید سرقت اطلاعات

هر یک از تهدیدات بر شمرده فوق در حوزه فناوری اطلاعات نیازمند طراحی و ساخت ابزاری است که توسط نفوذگران حرفه ای به صورت سازماندهی شده و یا شخصی

انجام می شود. بد افزارهای کشف شده نسل جدید نظیر بد افزار استاکس نت که زیرساخت های ملی و تأسیسات حیاتی یک کشور را مورد هجوم قرار داده اند نشان از پشتیبانی یک یا چند دولت از این برنامه ها دارد.

ابزار تهدیدات سایبری

به صورت کلی ابزار تهدیدات سایبری به دودسته تقسیم می شوند:

[1] ابزار فناوری تهدیدات که ملزومات فناورانه برای

مخاطره سایبری می باشد. مخاطره سایبری، احتمال بهره برداری یک تهدید سایبری، از آسیب پذیری سایبری موجود در یک سرمایه سایبری است. در صورت وجود آسیب پذیری و وجود تهدید بالفعل (اقدام عملی تهدید، برای بهره برداری از آسیب پذیری سایبری)، پیامد تهدید (بالفعل)، تهاجم سایبری می باشد.

احتمال وقوع تهدید سایبری

احتمال وقوع تهدید سایبری، در واقع، احتمال بهره برداری تهدید سایبری از آسیب پذیری سایبری موجود در یک سرمایه سایبری است که این احتمال را مخاطره سایبری می نامند. احتمال وقوع تهدید سایبری، به صورت کمی (درصدی) و یا کیفی قابل بیان است که برای بیان کیفی، این احتمال در تعداد سطوح فرد و حداقل در سه سطح طبقه بندی می گردد. در بسیاری از کشورها، طبقه بندی احتمال وقوع تهدیدات سایبری در سطح ملی، معمولاً در پنج سطح انجام می گیرد لیکن دو نوع طبقه بندی متقارن و غیرمتقارن، برای آن مورد استفاده قرار می گیرد.

- ◀ تروریست های سایبری
- ◀ مجرمین سازمان یافته سایبری
- ◀ هکرهای دارای انگیزه سیاسی
- ◀ هکرها
- ◀ منتشرکنندگان هرزنامه
- ◀ نویسندگان جاسوس افزار و بدافزار

پیامدهای تهدیدات سایبری

پیامدهای تهدید سایبری، به دو عامل وجود آسیب پذیری در سرمایه سایبری و اقدام تهدید، به بهره برداری از آسیب پذیری مذکور بستگی دارد و به شرح ذیل، قابل تشریح می باشد:

در صورت عدم وجود آسیب پذیری سایبری در سرمایه سایبری مورد تهدید وجود ندارد، تهدید سایبری هیچ پیامدی نخواهد داشت.

در صورت وجود آسیب پذیری و وجود تهدید بالقوه که هنوز هیچ اقدامی برای بهره برداری از آسیب پذیری سایبری انجام نداده است، تنها پیامد تهدید (بالقوه)،

- ◀ تحمیل بار مضاعف اداره مردم بر دولت با از بین بردن زیرساخت های حیاتی
- ◀ ایجاد زمینه ها و شرایط مناسب برای تهاجم زمینی یا فلج کردن کشور
- ◀ کاهش آستانه مقاومت و تحمل ملی

راه های تماس ابزار تهدیدات سایبری با دارایی های سازمانی

ابزار فناوری تهدیدات سایبری که ممکن است یکی از موارد محرمانگی، اصالت و دسترسی را مورد تهدید قرار دهد لازم است توسط یک راه انتقال با دارایی های سازمان تماس پیدا کند این راه های انتقال به ترتیب در زیر شرح داده شده است.

شبکه خارجی: (External network) در مواقعی که دو شبکه به یکدیگر متصل هستند این روش در انتشار کرم یا ویروس دارای بالاترین آمار آلودگی است.

کاربر مهمان: (Guest client) به کاربرانی اطلاق می شود که برای انجام یک امر تجاری یا درماتی برای مدت کوتاهی وارد شبکه سازمان می شوند مانند کاربرانی که دارای لپ تاپ هستند.

فایل های اجرایی: (Executable Files) انتشار بدافزارها توسط ساخت فایل های اجرایی از فراوانی بالایی در راه های تماس تهدیدات سایبری با دارایی های سایبری سازمان برخوردار است.

پرونده های ماکرو: (Documents Macro) انتشار ویروس توسط برنامه های متعدد آفیس

نامه های الکترونیک: (Email) انتشار ویروس از طریق ایمیل

دیسک های پاک شدنی: (Removable Disk) انتشار از طریق فایل ها روی USB، DVD، CD

با توجه به مقدمه گفته شده می توان به این نتیجه رسید که تهدیدات سایبری بسیار محتمل و با فراوانی بالا هستند و در شدت این تهدیدات می تواند حتی به اندازه تهدیدات سخت نظامی مخرب و تأثیرگذار باشد در حالی که بدون ایجاد تلفات و یا گاهی بدون امکان رهگیری و شناخت مهاجمان اصلی به وقوع می پیوندد.

ویژگی های تهدید سایبری

هر تهدید سایبری، از ویژگی های ذیل برخوردار می باشد:

- ◀ منشاء تهدید سایبری
- ◀ پیامد تهدید سایبری
- ◀ سطح تهدید سایبری
- ◀ احتمال وقوع تهدید سایبری
- ◀ شدت تهدید سایبری

1 منشاء تهدیدات سایبری

دسته بندی های متعددی برای منشاء تهدیدات سایبری وجود دارد. بر این اساس، منشاء تهدیدات سایبری به ترتیب اهمیت، عبارتند از:

- ◀ دولت ها یا در واقع دولت های متخاصم
- ◀ مزدوران سایبری یا گروه های تحت حمایت پنهان دولت ها
- ◀ جاسوسان سایبری

سطح تهدیدات سایبری

تهدیدات سایبری علیه کشور در سه سطح دسته بندی می شوند:

سطح فردی: هرگاه سطح تهاجم و تهدید علیه کشور، محدود به یک فرد خاص مانند هکر و یا متجاوز می شود، سطح امنیت و تدابیر مقابله با آن نیز بایستی متناسب با این نکته باشد. حیظه در خطر در این سطح، بیشتر بخش های فردی هستند که می توانند حتی به وسیله یک رایانه قابل حمل نیز انجام گیرند. همچنین تدابیر مقابله با تهدید در این سطح، بیشتر تاکتیکی هستند.

سطح اجتماعی: هنگامی که تهاجم توسط یک گروه هکری انجام شود و یا امنیت سایبری بخشی از اجتماع به خطر بیفتد، می توان با اتخاذ تدابیر کار کردی و مهم، از بروز و پیشرفته آثار تهاجم سایبری پیشگیری نمود. همچنین سطح اقدام علیه چنین تهدیدی عملیاتی می باشد.

سطح امنیت ملی: در این سطح، حتی می تواند قدرتی در حد یک دولت به عنوان پشتیبان این حمله شناخته شود که در این دسته از تهاجمات، زیرساخت های حیاتی کشور مورد هدف قرار می گیرد. در این سطح از تهاجم، حیظه ملی مورد هدف و تهاجم قرار می گیرد و یا با حیطه های منطقه ای اما با تأثیری ملی باشد. علی رغم اینکه نمونه های از رشد این تهدید تا سطح بین المللی تاکنون مشاهده نشده است، اما باید توجه داشت که این موضوع به هیچ وجه محال و دور از ذهن نیست. با این ویژگی که منشاء تهدید ترکیبی بوده و زیرساخت های بین المللی را هدف قرار دهد و تا سطح بین المللی نیز سطح درگیری را ارتقا دهد.

شدت تهدیدات سایبری

شدت تهدید سایبری، در پنج سطح به شرح ذیل، طبقه بندی می گردد:

تهدید با شدت خیلی کم: تهدید منجر به مخاطرات، تهاجمات، حوادث و خسارات با شدت خیلی کم حوادث ناشی از این تهدیدات، رویداد نامیده می شود و خسارات بسیار محدودی را در پی خواهد داشت.

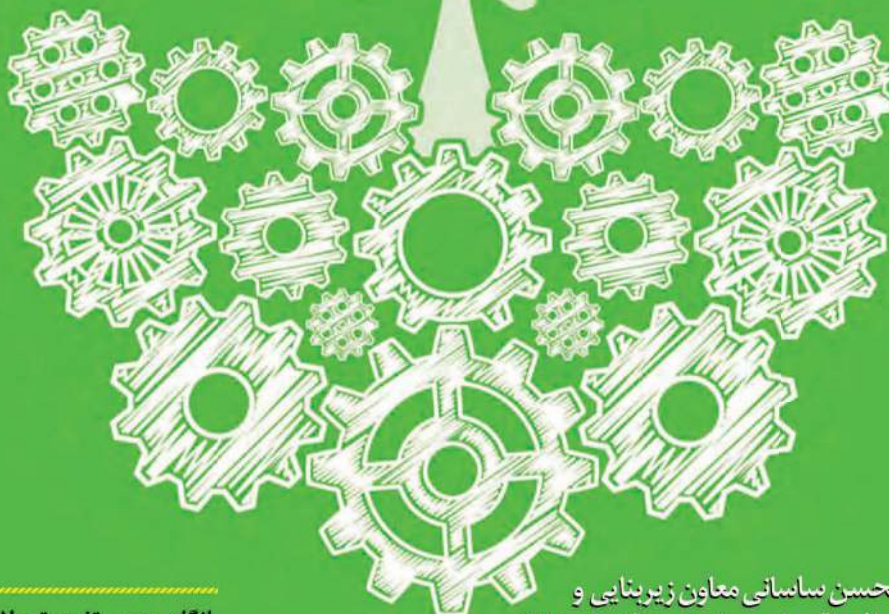
تهدید با شدت کم: تهدید منجر به مخاطرات، تهاجمات، حوادث و خسارات با شدت کم حوادث ناشی از این تهدیدات، حادثه امنیتی کوچک نامیده می شود و خسارات محدودی را در پی خواهد داشت.

تهدید با شدت متوسط: تهدید منجر به مخاطرات، تهاجمات، حوادث و خسارات با شدت متوسط حوادث ناشی از این تهدیدات، حادثه امنیتی عمده نامیده می شود و خسارات قابل توجهی را در پی خواهد داشت.

تهدید با شدت زیاد: تهدید منجر به مخاطرات، تهاجمات، حوادث و خسارات با شدت زیاد حوادث ناشی از این تهدیدات، بحران نامیده می شود و خسارات گسترده ای را در پی خواهد داشت.

تهدید با شدت خیلی زیاد: تهدید منجر به مخاطرات، تهاجمات، حوادث و خسارات با شدت خیلی زیاد حوادث ناشی از این تهدیدات، فاجعه نامیده می شود و خسارات بسیار گسترده ای را در پی خواهد داشت.

اقتصاد مقاومتی

گفت‌وگو با دکتر محسن ساسانی معاون زیربنایی و
جانشین قرارگاه پدافند اقتصادی سازمان پدافند غیر عامل

اقتصاد مقاومتی پاسخگوی تمامی تهدیدات است

بانگاهی به سیر تغییر و تحولات اقتصادی در دهه اخیر و تغییر اولویت‌های تهدیدات، در درون طیف تهدیدات فعال کشور متوجه این نکته خواهیم شد که تهدیدات اقتصادی و استفاده از ابزارهای اقتصادی برای تغییر رفتار ملت‌ها و کشورها به اصلی‌ترین اولویت کشورها توسعه یافته به عنوان ابزار جایگزین جنگ تبدیل شده است. برای بررسی این موضوع که اصولاً مفهومی با عنوان جنگ اقتصادی وجود عینی و بیرونی دارد یا خیر، جایگاه اقتصاد مقاومتی در این حوزه چیست و در صورت واقعیت داشتن جنگ اقتصادی با چه تهدیداتی مواجه هستیم، با جناب آقای دکتر ساسانی معاون زیربنایی جانشین قرارگاه پدافند اقتصادی سازمان پدافند غیر عامل کشور به گفت‌وگو نشستیم.

در هر حوزه با سایر حوزه ها متفاوت است. نکته مهم اینکه قرارگاه پدافند اقتصادی زیر مجموعه سازمان پدافند غیر عامل به عنوان یک نهاد حاکمیتی است. لذا سیاست گذار است نه مجری. ما در قرارگاه پدافند اقتصادی الزامات پدافند اقتصادی را تهیه و تدوین می کنیم اما وظیفه اجرای آن با بخش های مجری و مسئول دستگاه های اقتصادی کشور است.

اما در پاسخ به سوال شما به عنوان مثال راهکار بی اثر کردن تحریم های دلار را انعقاد پیمان های پولی دو و چند جانبه است. اگر این عمل صورت پذیرد تا حدود ۸۰ درصد وابستگی کشور به چرخه دلاری از بین خواهد رفت و عملاً یکی از ابزارهای موثر جنگ اقتصادی که هم در مورد ایران و هم در مورد سایر کشورها مثل روسیه مورد استفاده آمریکا قرار گرفت کم اثر و حتی بی اثر خواهد شد. الزامات این طرح چند سالی است که آماده شده است و می بایست از طریق وزارت امور خارجه و بانک مرکزی به انجام برسد.

آیا در قرارگاه اقتصادی در حوزه آینده پژوهی تهدیدات کاری صورت گرفته و برای مقابله با تهدیداتی که در حال حاضر وجود ندارد و در آینده احتمال بروز دارند برنامه ریزی خاصی صورت گرفته است؟

نه تنها در قرارگاه اقتصادی بلکه در کل حوزه های فعالیت سازمان پدافند غیر عامل رویکرد آینده پژوهانه وجود دارد. اساس نامه جدید سازمان نیز که اخیراً مورد قبول رهبر معظم انقلاب قرار گرفت بر مبنای تغییرات ماهیت تهدیدات نگاشته شده است.

علی ای حال این موضوع در قرارگاه پدافند اقتصادی نیز در دستور کار قرار دارد. در بخش های تاکتیکی و حتی راهبردی، رصد و پایش فعالیت های دشمن روزانه انجام می شود. لذا برآورد تهدیدات متصور از این طریق قابل دستیابی است. در مواردی هم که نیاز به کار تخصصی و کارشناسی باشد از ظرفیت متخصصان حوزه اقتصاد و دفاع در کشور استفاده می شود. در حوزه های دکترینی و استراتژیکی مواجهه اقتصادی آمریکا و غرب با ایران نیز طرح جامعی را در دست انجام داریم که ان شاء الله تا پایان سال به اتمام می رسد.

در حوزه تهدیدات نظام ارزی نیز یک طرح جامع مصون سازی تهیه شده است. به طوری که با بررسی دقیق تهدیدات نظام ارزی و نیز وضعیت نظام ارزی در کشور از حیث آسیب پذیری ها، الزاماتی تهیه شده است که در صورت اجرا توسط دولت محترم ان شاء الله نظام ارزی کشور در برابر تهدیدات مصون خواهد شد. از دیگر مواردی که در قرارگاه پدافند اقتصادی بدان پرداخته شده بحث معیشت مردم است که بسیار مورد تاکید مقام معظم رهبری نیز قرار گرفته است.

بالفعل اقدام های بالقوه را نیز شامل می شوند. **تقسیم بندی تهدیدات اقتصادی چیست؟** به طور کلی طبق بررسی های قرارگاه از تهدیدات اقتصادی، می توان در سه بعد مشخص تهدیدات اقتصادی را ارزیابی کرد.

تهدیدات سخت در حوزه اقتصاد: ظرفیت دفاعی کشور احتمال وقوع این تهدید را تقریباً بی اثر کرده است. البته بعضاً برخی افراد غیر مسئول در دولت آمریکا در اظهار نظر کارشناسی خود به این موضوع اذعان کرده اند ولی عملاً دشمن از دستیابی به این مسیر ناتوان است.

تهدیدات نیمه سخت در حوزه اقتصاد: از نگاه ما این بعد از تهدیدات بسیار حائز اهمیت است. حوزه بانکی، مالی و حتی بخش زیادی از حوزه پولی کشور امروز در قالب فضای سایبری تعریف شده است. کوچک ترین تهدید در این فضا بخش های اقتصادی ما را ممکن است عمیقاً متاثر سازد. یک مورد دیگر از این نوع تهدیدات، تهدیدات بیولوژیکی و زیستی در حوزه اقتصادی است. جلبک قرمز (کشند قرمز) که باعث از بین رفتن هزاران تن محصولات دریایی کشور شد از جمله تهدیدات بیوتورویسم بود.

تحریم های اقتصادی نیز در این بعد از تهدیدات تعریف می شوند.

تهدیدات نرم در حوزه اقتصاد: این بعد از تهدیدات عموماً نقطه اثر گذاری و شدت بخش دو بعد دیگر تهدید است. عملیات روانی که حتی منجر به جنگ روانی نیز می شود در این حوزه دسته بندی می شود. گاهی برخی تهدیدات در دو بعد قبلی با عملیات روانی شدت چند برابری پیدا می کند. هدف اصلی دشمن هم در بحث جنگ

اقتصادی اثر گذاری فشارها بر مردم و از طریق مردم به حکومت است. لذا این حوزه که عموماً از طریق رسانه هم مدیریت می شود برای دشمن قابل توجه و مورد هدف است.

برای اعمال این تهدیدات دشمن از ابزارهای مختلفی استفاده می کند، که استفاده از این ابزارها مشخص می سازد تهدید حاصله در کدام تقسیم بندی قرار می گیرد. ابزارهای پولی و مالی و تجاری مثل سوئیفت و تحریم بانکی، ابزارهای سایبری در جهت نفوذ به شبکه بانکی و یا شبکه های اجتماعی برای جریان سازی و عملیات روانی، ابزارهای فناوریانه مثل جهت دهی و کانالیزه کردن دانش و یا به طور کل تحریم دانش و فناوری، ابزارهای دیپلماتیک و بین المللی، ابزارهای اطلاعاتی و جاسوسی و ابزارهای بیولوژیکی و ...

روش های پدافندی قرارگاه پدافند اقتصادی در برابر تهدیدات موجود چیست و از چه راهکارهایی برای بسی اثر کردن تهدیدات موجود استفاده می کند؟ اقتصاد حوزه های مختلفی دارد و اقدامات پدافندی

آیا اصولاً حوزه های اقتصادی مورد تهدید جدی قرار دارند؟ اگر پاسخ مثبت است تهدیدات از چه جنسی هستند و برای مقابله با این تهدیدات چه باید کرد؟

بله، اقتصاد همواره تمرکز اصلی دشمنان در عرصه های مختلف تقابل آمریکا با جمهوری اسلامی بوده است. حتی بعد از تسخیر لانه جاسوسی و شکست عملیات ۱۹۸۰ (طوفان طیس) دیگر عملاً گزینه های نظامی موجود دورنمای قانع کننده ای برای خارج کردن موفقیت آمیز دیپلمات های آمریکایی نبود و در نهایت اقدامات آمریکا برای متقاعد کردن تهران به منظور آزادی گروگان ها به شدت مبتنی بر فشارهای اقتصادی گشت. این رویکرد از آن زمان تا امروز همچنان مورد توافق همه روسای جمهور آمریکا بوده و ادامه دارد. به عنوان مثال چندی قبل اوباما در جریان مبارزات جمهوری خواهان و دموکرات های سنا، طی نامه ای به سناتور ها قول داد که فشار اقتصادی علیه ایران را به عنوان یک استراتژی دائمی همچنان حفظ کند. آنها عملاً نظام مالی و پولی خودشان را که منطقاً با چرخه دلاری است و تقریباً همه کشورهای دنیا مجبور به استفاده از آن هستند به اسلحه مالی تعبیر می کنند.

امروزه حتی از برخی سازمان ها و نهادهای بین المللی هم به عنوان ابزارهای فشار اقتصادی علیه کشورها استفاده می کنند. یکی از مواردی که به اذعان خود آمریکایی ها عامل موفقیت دولت اوباما در مواجهه با جمهوری اسلامی بود و دیگر روسای جمهوری به این موفقیت دست نیافتند، استفاده از دیپلماسی فعالی بود که با ورود خانم کلینتون به دستگاه وزارت خارجه آمریکا کلید خورد که منجر به همراه کردن کشور های اروپایی در اعمال تحریم های همه جانبه شد.

نمی توان صرفاً تهدیدات اقتصادی را در تهدیدات نرم دسته بندی کرد. چرا که تجربه های بسیاری وجود دارد که اقدامات نظامی در جهت کسب منافع اقتصادی و یا در جهت ضربه زدن به اقتصاد کشور هدف صورت گرفته است. بمباران سکوی های نفتی کشور و یا پالایشگاه های ایران در زمان جنگ تحمیلی نمونه ای از تهدیدات سخت در حوزه اقتصادی هستند. علاوه بر این امروزه به دلیل گره خوردن بسیاری از حوزه های اقتصادی با فضای سایبری، تهدیدات سایبری نیز علیه مولفه های اقتصادی کشور متصور است.

تعریف مشخصی از تهدیدات اقتصادی وجود دارد؟

بله، هر گونه اقدام و تلاش از سوی دشمن را که با هدف اثر گذاری در جهت تضعیف اقتصاد کشور و یا ایجاد فشار اقتصادی بر مردم صورت می گیرد می توان تهدید اقتصادی نامید. البته این تهدیدها می توانند با استفاده از ابزارهای اقتصادی نظیر تحریم و ابزارهای غیراقتصادی نظیر عملیات روانی، دیپلماسی، نهادهای بین المللی و یا حتی ابزارهای سایبری و ... صورت پذیرند. همچنین این تهدیدها علاوه بر اقدام های

هر گونه اقدام و تلاش از سوی دشمن که باهدف اثر گذاری در جهت تضعیف اقتصاد کشور و یا ایجاد فشار اقتصادی بر مردم صورت می گیرد را می توان تهدید اقتصادی نامید

آشنایی و مقابله با پرتوهای رادیواکتیو

مشهور و به یادماندنی مثل «چرنوبیل» تبدیل کند. با این حال، انفجار در نیروگاه هسته‌ای چرنوبیل روسیه تفاوت‌های زیادی با حوادث اخیر نیروگاه هسته‌ای فوکوشیمای ژاپن دارد که در اثر زمین لرزه دچار مشکل شد. تمام کارشناسان معتقدند این دو حادثه به هیچ وجه دارای وضعیت مشابه نیستند. انفجارهای هیدروژنی روزهای اخیر که در راکتورهای نیروگاه فوکوشیمای شماره یک رخ داد، باعث مجروح شدن ۱۱ نفر شد و صدمات زیادی به این راکتورها وارد کرد و این مسئله نگرانی از احتمال ذوب شدن این راکتورها و انتشار پرتوهای رادیواکتیو خطرناک را افزایش داده است.

نتیجه آزمایش کنترل پرتوهای رادیواکتیو در بیش از ۱۶۰ نفر که در نواحی اطراف نیروگاه فوکوشیما

دهد، می‌تواند موجب گسترش انتشار پرتوهای رادیواکتیو و به مخاطره افتادن سلامت انسان‌ها شود و حتی یک نیروگاه هسته‌ای متوسط را به نامی

انرژی هسته‌ای به طور کلی برای سلامت انسان ایمن و غیر زیان‌آور تشخیص داده شده است. اما وقتی اشکالی در تأسیسات هسته‌ای رخ

چند دقیقه به طول می‌انجامد. بنابراین هر قدر از مرکز تابش پرتو دورتر باشیم، پرتوگیری کمتری از اشعه‌های زیان آور مانند گاما دریافت خواهیم کرد.

بیماری ناشی از تابش اشعه به طور کلی هر قدر پرتوگیری شخص بیشتر باشد، علائم بیماری ناشی از تابش اشعه سریع‌تر و شدیدتر بروز خواهد کرد. حالت تهوع و استفراغ، سردرد، خستگی و تنگی نفس و افت فشار خون از علائم اولیه این بیماری است که ممکن است حتی در ۱۰ دقیقه نخست ظاهر شوند.

اثرات طولانی مدت بیماری‌های ناشی از تابش اشعه در مغز استخوان‌ها رخ می‌دهد که با تزریق نوعی پروتئین و یا گلبول‌های قرمز و یا پلاکت‌های خونی قابل درمان است.

با این حال، زمانی که احتمال آسیب دیدگی اعضای داخلی بدن در اثر پرتوگیری از اشعه وجود داشته باشد، بسته به نوع اشعه، درمان متناسب صورت می‌گیرد.

خطرات ناشی از حوادث در نیروگاه‌های هسته‌ای

«ید رادیواکتیو» یا «رادیوید» که برای انسان خطرناک است یکی از محصولات جانبی واکنش‌های شیمیایی مرتبط با اورانیوم در نیروگاه هسته‌ای فوکوشیما ژاپن است.

چون غده تیروئید بدن مستعد دریافت «ید رادیواکتیو» است، افرادی که در معرض خطر تشعشعات این نیروگاه قرار دارند می‌توانند «یدات پتاسیوم» مصرف کنند، چون حاوی ترکیبات پایدار ید است و تیروئید را از آسیب ناشی از «ید رادیواکتیو» حفظ می‌کند. دولت ژاپن در حال حاضر «یدات پتاسیوم»

بین مردم نواحی اطراف نیروگاه فوکوشیما پخش می‌کند. در حادثه انفجار نیروگاه چرنوبیل روسیه، «ید رادیواکتیو» در فضا پخش شد و برخی از پزشکان معتقدند پس از مصرف علوفه آلوده به این ماده توسط گاوها، به انسان‌ها نیز منتقل شد و چون مقابله‌ای با ورود این ماده به بدن صورت نگرفت، پس از مدتی موجب بروز سرطان در افراد گشت. اما حادثه انفجار نیروگاه هسته‌ای دیگری نیز ۳۲ سال پیش در «تری مایل» آمریکا رخ داد که با وجود ذوب شدن راکتورهای هسته‌ای این نیروگاه و خروج بخشی از سوخت، فاجعه‌ای شکل نگرفت و هیچ نشانه‌ای از ابتلا به سرطان در نواحی اطراف آن نیز مشاهده نشد.

به این ترتیب شکی نیست که تمامی منابع فسیلی و غیر فسیلی و هسته‌ای با تمام مزایا و امکاناتی که در اختیار بشر قرار می‌دهند، همواره مخاطراتی را نیز برای بشر به همراه دارند که شدت و ضعف آنها معمولاً در شرایط اضطراری بروز می‌کند.

است. دکتر جیمز ترال، رئیس دانشکده رادیولوژی آمریکا می‌گوید: من نگران این هستم که افکار عمومی بر ضد انرژی هسته‌ای تحریک شود و بار دیگر شاهد رکود این منبع انرژی در جهان باشیم. وی می‌افزاید: اگر نگاهی واقع بینانه به انرژی هسته‌ای داشته باشیم متوجه خواهیم شد که پیامدهای آن برای سلامت انسان بسیار کمتر از هر نوع انرژی تولید شده از منابع فسیلی است.

آلاینده‌ها و پرتوگیری

پرتوهای هسته‌ای نامرئی هستند و نمی‌توان آنها را با، مزه و یا حتی لمس کرد.

چهار نوع «پرتو یون ساز» ابتدایی وجود دارد که در حقیقت به نوری گفته می‌شود که دارای انرژی لازم برای یونلیزه کردن اتم است و آن را به ذرات شارژ شده تبدیل می‌کند. ذرات «آلفا» نسبتاً سنگین هستند و زمانی که پخش می‌شوند قادر به نفوذ در پوست انسان یا لباس نیستند، اما اگر به نحو دیگری وارد بدن شوند، خطرناک خواهند شد.

پرتوهای «بتا» می‌توانند موجب صدمات پوستی شوند و از لحاظ داخلی نیز برای بدن زیان دارند. اشعه‌های «گاما» و «ایکس» نیز نوره‌های نامرئی پرتوهای پرتوهای نامرئی هستند که می‌توانند به بافت‌های سلولی آسیب برسانند و بیش از سایر تشعشعات برای بدن مضر هستند. اندازه گیری میزان دقیق پرتوهای که تاکنون به بدن یک انسان تابیده شده، غیرممکن است.

پرتوگیری به انرژی جذب شده توسط بدن از تابش مواد رادیواکتیو یا همان پرتوهای پرتوهای نامرئی نور که موجب واکنش‌های شیمیایی می‌گردد، گفته می‌شود.

وقتی افرادی را در پوشش یونیفورم‌های مخصوص با دستگاه‌های موسوم به «شمارشگر مولر» در دستانشان می‌بینید، آنها در حقیقت مشغول اندازه‌گیری آلاینده‌های رادیواکتیو در محیط می‌باشند.

تحقیقاتی که از سوی شورای ملی محافظت پرتوی آمریکا به انجام رسید حاکی از آن بود که تقریباً نیمی از کل پرتوهایی که وارد بدن مردم آمریکا می‌شوند از طریق آزمایشات پزشکی مثل سی تی اسکن و یا شیمی درمانی رخ می‌دهد. اما پرتوهای دیگری نیز هر روز از طریق نور خورشید، ستارگان و خاک به بدن انسان منتقل می‌شود.

هر انسان به طور متوسط سالانه ۳ هزار میکروسیورت پرتو دریافت می‌کند. برای مثال پرتو دریافتی ناشی از یک بار قرار گرفتن زیر دستگاه سی تی اسکن معادل ۳ هزار میکروسیورت است که البته فقط برای

بودند، مثبت اعلام شد و ۱۷ نفر از خدمه یک بالگرد آمریکایی که در حال امداد رسانی در آن نواحی بودند نیز با سطح پائینی از پرتوهای رادیواکتیو آلوده شده اند، اما پس از شستشوی بدنشان با آب و صابون دیگر نشانه‌ای از آلودگی مشاهده نشده است.

دیوید برنز، رئیس مرکز تحقیقات رادیولوژیکی دانشگاه کلمبیا معتقد است که سطح تشعشعات در حال حاضر پایین است، اما پس از ۲۴ تا ۴۸ ساعت به سطح بحرانی خواهد رسید.

اکنون که عموم مردم از این که چه اتفاقی در نیروگاه ژاپن رخ خواهد داد، دچار اضطراب شده اند و به همین خاطر بررسی نوع پرتوهایی که هر روز مردم با آن در ارتباط هستند و خطری که پرتوگیری بیش از حد ایجاد خواهد کرد، از اهمیت شایانی برخوردار

اثرات طولانی مدت بیماری‌های ناشی از تابش اشعه در مغز استخوان‌ها رخ می‌دهد که با تزریق نوعی پروتئین و یا گلبول‌های قرمز و یا پلاکت‌های خونی قابل درمان است

پدافند کالبدی چیست؟

پدافند کالبدی

مجموعه اقدامات مهندسی مستقیم و غیر مستقیم مؤثر بر طرح‌های عمرانی کشور که منجر به کاهش آسیب پذیری، ارتقای پایداری ملی و تداوم خدمات ضروری زیرساخت‌های موجود و آتی الاحداث می‌گردد.

مأموریت‌ها

◀ بهره‌مندی از ظرفیت‌های قانونی در تعمیم اصول، ضوابط، الزامات و ملاحظات، فنی و مهندسی بومی پدافند غیرعامل در ذات برنامه‌ها و طرح‌های کالبدی و زیرساختی کشور
◀ تهیه الگوهای طرح پدافند غیرعامل بومی شده، جهت طرح‌های کالبدی و زیرساختی کشور مبتنی بر حداکثر مصونیت، ایمنی، پایداری، بهینه، چندمنظوره و هم‌افزا
◀ تربیت، آموزش، بکارگیری، ارزشیابی، ارتقاء منابع انسانی کالبدی (فنی و مهندسی) اعم از شرکت‌ها و مؤسسات مهندسی مشاور و پیمانکار در حوزه پدافند غیرعامل با ویژگی‌های فنی و مهندسی مرتبط در چارچوب نظام آموزشی و پژوهشی سازمان
◀ نهادینه‌سازی نظام فنی و اجرایی پدافند غیرعامل مبتنی بر ویژگی‌های فنی و مهندسی به‌منظور راهبری، هدایت، مدیریت، کنترل، نظارت و ارزیابی طرح‌های کالبدی پیشرفت و توسعه کشور
◀ مصون‌سازی، پایداری و ایمنی زیرساخت‌ها و کالبد کشور در مقابل تهدیدات دشمن متخاصم
◀ پاسخگو بودن به انواع تهدیدات دشمن ساز فنی و مهندسی

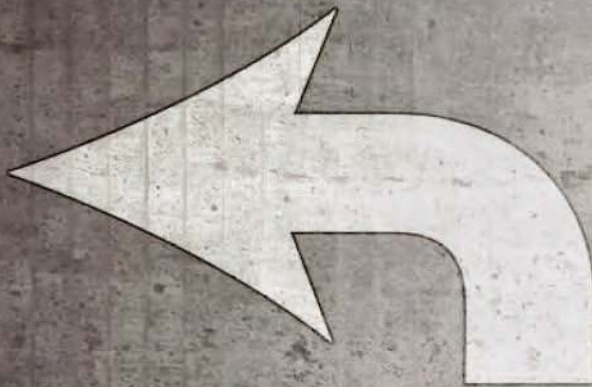
توانمندسازی و ارزیابی ظرفیت‌های فنی بومی پدافند غیرعامل در حوزه‌های نیروی انسانی شامل فناوری‌ها، آیین‌نامه‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات مهندسی مشاور و ...
◀ مدیریت تهیه الگوهای پدافند غیرعاملی طرح‌های توسعه‌ای و کالبدی کشور
◀ به‌روزرسانی و روزآمدسازی نظامات فنی و علمی بر اساس آهنگ تغییر تهدیدات
◀ فرهنگ‌سازی، آموزش و تربیت سرمایه‌های انسانی در حوزه پدافند کالبدی (فنی و مهندسی) اهداف کلان
◀ تولید و مدیریت دانش پدافند کالبدی (فنی و مهندسی) مبتنی بر پیش، به‌روزرسانی، ارتقا، بهره‌برداری، آموزش، انتشار و مستندسازی حاصل از نتایج تحقیقات و پژوهش‌ها و بازخورددهای علمی پروژه‌های اجرا شده
◀ تهیه، تدوین و نهادینه‌سازی نظامات کالبدی (فنی و مهندسی) بومی در سطوح راهبردی، تاکتیکی، تکنیکی شامل: استانداردها، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌های مربوط به ابعاد فنی و مهندسی برنامه‌ها، طرح‌ها، مطالعات و طراحی‌ها، ساخت و تجهیز طرح‌های کالبدی پیشرفت و توسعه کشور و مراکز حیاتی، حساس و مهم کشور

◀ تولید و مدیریت دانش مهندسی پدافند غیرعامل مبتنی بر نتایج اجرای طرح‌های پدافند غیرعامل و تحقیقات و پژوهش‌های فنی
◀ نهادینه‌سازی نظام فنی و اجرایی پدافند غیرعامل شامل:
◀ تولید اصول، ضوابط، الزامات و ملاحظات فنی و مهندسی پدافند غیرعامل
◀ استانداردسازی و بومی‌سازی اصول، ضوابط، الزامات و ملاحظات فنی و مهندسی پدافند غیرعامل
◀ تعمیم اصول، ضوابط و استانداردهای فنی و مهندسی پدافند غیرعامل در ذات قوانین و مقررات و نظامات فنی کشور، برنامه‌ها و طرح‌های توسعه‌ای و کالبدی کشور
◀ تعامل با دستگاه‌های اجرایی، سازمان‌ها و نهادهای ذی‌ربط به‌منظور نهادینه‌سازی اصول، ضوابط، الزامات و ملاحظات فنی و مهندسی پدافند غیرعامل در حوزه استانداردهای فنی و مهندسی، برنامه‌ها و طرح‌های توسعه کشور
◀ راهبری، هدایت، مدیریت، کنترل، نظارت و ارزیابی فنی پدافند غیرعاملی طرح‌ها به‌منظور حصول اطمینان از رعایت اصول پدافند غیرعامل
◀ تولید، توسعه، ارتقاء، راهبری، کنترل،

تهدیدات کالبدی

هر نشانه، پیشامد یا اتفاقی که با استفاده از عوامل تهدید سخت، تیمه سخت و نرم، منجر به آسیب‌رسانی به زیرساخت‌های کالبدی کشور می‌شود.

آسیب‌پذیری کالبدی

هر نوع نقطه‌ضعف در تحلیل، طراحی، اجرا، پیاده‌سازی یا عملکرد فرآیندی یک زیرساخت کالبدی در حوزه مأموریتی خود که می‌تواند توسط دشمن بهره‌برداری گردد.

پیکره کشور (کالبد)

عبارت است از کالبد، زیرساخت‌ها، شریان‌های ارتباطی، خطوط انتقال انرژی و ارتباطاتی (مخابراتی)، مراکز حیاتی، حساس و مهم کشور.

وَعَلَّمَنَّاكَ صِنْعَةَ الْبُيُوتِ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَكُلُّكُمْ شَاكِرُونَ

وَمَا يَهُ او (حضرت داوودؑ) سَخت زره را تعلیم نمودیم تا شما را از آسیب جنگ در امان بدارد،

پس آیا از شکر گذارانید؟

"مقابل شیوه های پیچیده تهاجم دشمنان، پدافند
غیرعامل نیز باید کاملاً هوشیار و جدی باشد و
به صورت علمی، دقیق و به روز همه جانبه
عمل و با هر گونه نفوذ مقابله کند"

مقام معظم رهبری (مد ظله العالی)

PDF Compressor Free Version

پدافند
غیرعامل

یعنی: میانت از مردم، تداوم کار کردهای حیاتی
حفظ زیرساخت های اصلی کشور، میانت از استقلال ملی